VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 2, Juni 2023

Den europeiska säkerhetsordningen

The world may change.
World class doesn't.

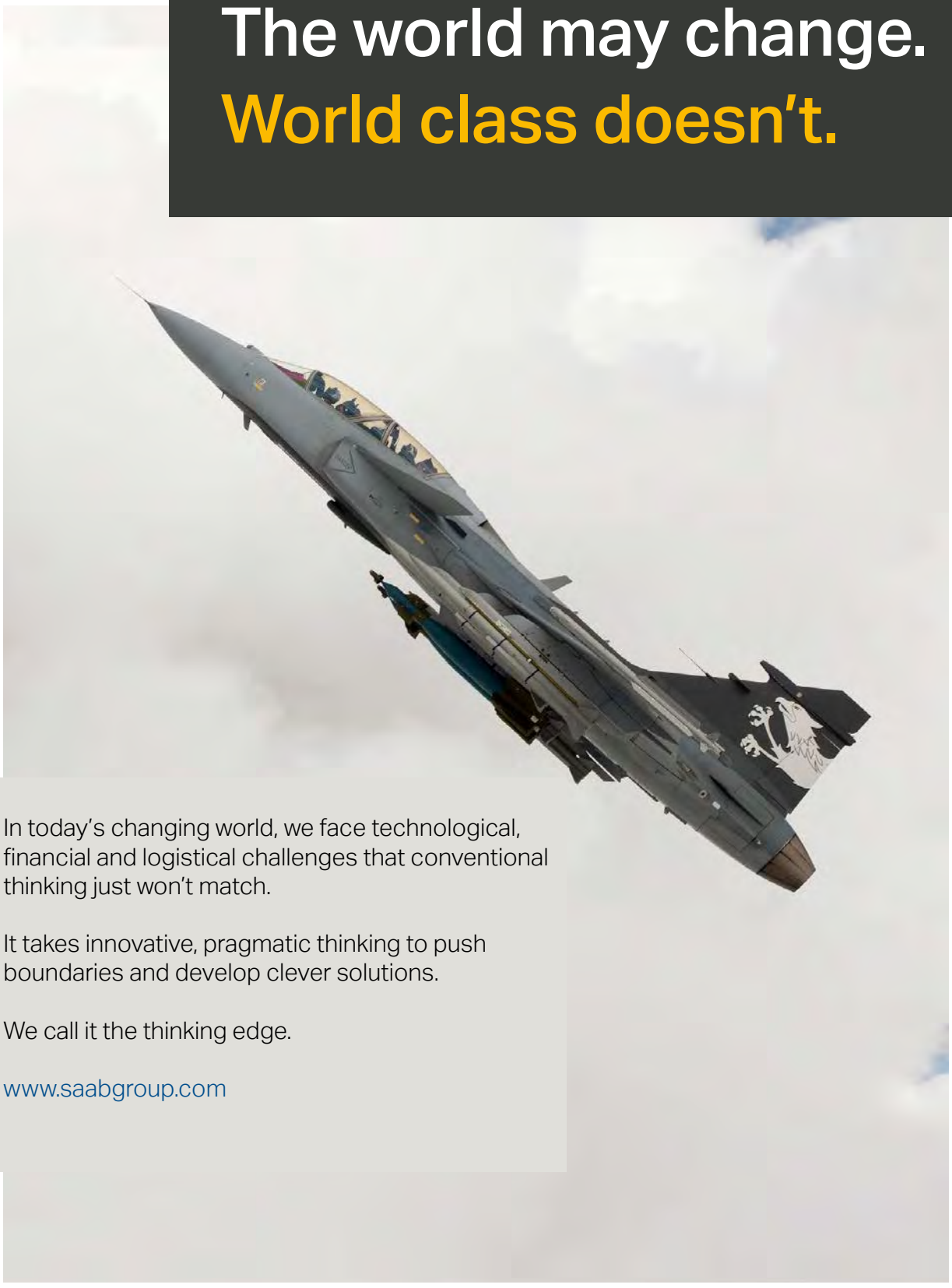

In today's changing world, we face technological, financial and logistical challenges that conventional thinking just won't match.

It takes innovative, pragmatic thinking to push boundaries and develop clever solutions.

We call it the thinking edge.

www.saabgroup.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890. Utges av Allmänna Försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:
Elisabeth Nilsson

Chefredaktör:
Tommy Jeppsson
E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:
Johanna Gårdmark, Gunilla Herolf, Tommy Jeppsson, Bo Jifält, Stefan Ring, Olle Schylander och Anna Wieslander.

Grafisk design och tryck:
ClearDesign.se

Nästa nummer:
11/10 2023

Material:
Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidskriften tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:
Helår fyra nummer: 300 SEK.
Pris t o m 25 år: 100 SEK.
Bankgiro 482-8885 eller
Plusgiro 127 11-8

ISSN:
0042 - 2800

Annonser och annonspriser:
AFF:s kansli
Teatergatan 3, 111 48 Stockholm
Telefon: Kanslichefen Olle Schylander 070-302 77 20
E-post: aff@aff.a.se
www.aff.a.se

Organisationsnummer:
802000-1106

Omslagsbild: Den Europeiska säkerhetsordningen utmanas med resultat att försvaret av densamma är ytterligt angelägen. Foto: Harvepino / Shutterstock.

Europeisk säkerhet utmanas

Efter andra världskriget grundades 1951 den Europeiska kol- och stålgemenskapen som efterhand kom att innefatta många europeiska länder. Organisationen utvecklades till den Europeiska ekonomiska gemenskapen (EG) och den Europeiska unionen (EU) och är i grunden ett fredsbyggande, förutom att stärka ekonomier och demokratier.

Europa har länge varit förskonat från krig. Till den långa freden har Nato tveklöst starkt bidragit och inget europeiskt Natoland har utsatts för ett militärt angrepp. Enda gången artikel 5 i Natostadgan nyttjats var i samband med terrorattackerna mot USA den 11 september 2001. I det kalla krig mellan Sovjetunionen och USA/Nato som utspelades på vår kontinent i över fyra decennier kom det aldrig till vapenbruk. Dock pågick en väpnad konflikt mellan 1991 och 2001 i det forna Jugoslavien som inte var ett fullskalekrig utan handlade om etnisk rensning.

Ett fullskaligt krig råder däremot i Ukraina sedan den 24 februari 2022, vilket påtagligt utmanar den europeiska säkerhetsordningen. Ryssland verkar också tydligt för att underminera denna ordning genom att agera politiskt och diplomatiskt liksom genom att använda påverkansoperationer i syfte att försvaga de institutioner, de regelverk och de normer som bär upp den europeiska säkerhetsordningen.

Rysslands angreppskrig är inte bara ett hot mot Ukraina utan också mot grannländernas självständighet. Moskvas syn utgår från den starkes rätt, en ordning där särskilt mindre staters möjligheter att fritt bestämma sina vägval skulle påverkas ytterst negativt. Det fria Europas stater måste därför stå upp för och försvara sin frihet, de mänskliga rättigheterna och demokratin, fundamenten för vårt sätt att leva. Detta försvar kräver europeisk och transatlantisk enighet, ett samfällt agerande som rimligen har som utgångspunkt i den styrka som finns i Nato och EU, vilken tillsammans innehåller både hårda och mjuka maktmedel för att inte bara upprätthålla utan också stärka den europeiska säkerhetsordningen.

Nyckelorden för att upprätthålla och helst stärka den europeiska säkerhetsordningen är enighet och uthållighet. En hög grad av enighet har hittills visats i såväl det militära materiella som det humanitära och ekonomiska stödet till Ukraina från merparten av länderna i Nato och EU, och inte minst från USA. En konsekvens av att kärnan i ett livskraftigt Nato är avhängigt av USA:s engagemang, är att en hållfast europeisk säkerhetsordning är beroende av en nära och förtrolig transatlantisk gemenskap.

Uthålligheten avser inte bara ländernas fortsatta stöd till Ukraina. Det handlar också om det säkerhetsbyggande som många europeiska stater står inför. Här avses inte enbart fullföljandet av planerade förstärkningar av militärt och civilt försvar utan även ekonomisk och försörjningsrelaterad säkerhet, liksom den som följer av att stärka försvaret mot cyberattacker och påverkansoperationer. Åtgärder som bäst sker i samverkan med andra. Det är kollektivet som avgör styrkan i den europeiska säkerhetsordningen.

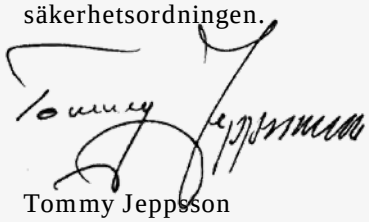

Tommy Jeppsson

VÅRT FÖRSVAR Nr 2, Juni 2023

Noterat

5 **Minou Sadeghpour**
Syrien, Kina, Försvarsmakten, Jemen, Rymden

Ambassadör om diplomatins roll

7 **Nils Daag**
Diplomati. Första försvarslinje och sista utväg
UD:s förmåga krymper.

Tema: Den europeiska säkerhetsordningen

11 **Stefan Ring**
Europeisk säkerhetsordning i kris
Valet står mellan säkerhet och fred eller maktkamp.

14 **Michael Sahlin**
En hållfast europeisk säkerhetsordning
En europeisk säkerhetsordning förutsätter en global sådan.

17 **Fredrik Löjdquist**
Europeisk säkerhet och Ryssland
Ryssland är ansvarigt för den säkerhetspolitiska krisen.

Analys

20 **Fredrik Wesslau**
Militärt stöd till Ukraina
Västs stöd måste underbygga en ukrainsk seger.

22 **Jörgen Elfving**
Den senaste utvecklingen i Ukrainakriget
De ryska förlusterna är stora.

24 **Jakob Hedenskog**
Moldavien och Georgien – två motsatser
Rysslands imperialistiska anspråk är konstanta.

26 **Ingolf Kiesow**
Ryssland, Kina och Ukraina
Ett ryskt tillbakadragande från Ukraina skulle vara en mycket stor prestigeförlust för Putin.

29 **Per Olsson Fridh**
Säkerhetspolitik i en osäker tid
Demokratiseringsprocesser kräver uthållighet, tålamod och tid.

32 **Gunilla Herolf**
Sveriges snåriga väg mot Nato
Sveriges Natointräde är oförutsägbart.

34 **Elisabeth Skoglund**
Tankar från chefen för T2
Den positiva attityden är mycket värdefull.

36 **Kajsa Sjösvärd**
Värdlandsstöd – Knäckfråga för Nato och EU
Stödet mellan medlemsländerna är av största betydelse.

Ord i tiden

38 **Johanna Sandwall**
Kommunal räddningstjänst
Klara ledningsförhållanden är av största betydelse.

SYRIENS ÅTERGÅNG TILL ARABFÖRBUNDET

Ministrar och topptjänstemän från de sex länderna i Gulf Cooperation Council (GCC), Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudiarabien och Förenade Arabemiraten, träffades tillsammans med representanter från Egypten, Irak och Jordanien under våren på Saudiarabiens begäran för att diskutera Syriens återgång till Arabförbundet.

Syriens stängdes av från förbundet 2011 i samband med att president Bashar al-Assads regering startade ett blodigt angrepp på prodemokratiska protester, vilket utmynnade i ett tolv år långt krig.

Den saudiske utrikespolitiska analytikern Abdulaziz Alghashian uppgav i samband med mötet att han inte förväntade sig ett ”smidigt inträde tillbaka till Arabförbundet för Syrien” och att det snarare var ett önsketänkande. Detta beror enligt Alghashian på att ”många människor inte har glömt vad Assad har gjort”.

Alghashian tillfogade dock att många människor i arabvärlden, särskilt de styrande eliterna, vill ”återintegrera Syrien i den arabiska fållan för att regionala projekt ska kunna fortsätta”.

Bashar al-Assad. Foto: kremlin.ru.

AVSKRÄCKNING AV KINA BÖRJAR I UKRAINA

Pentagon arbetar strategiskt med att stödja Ukraina i kriget mot Ryssland. Arbetet innebär en ständig balansgång i syfte att undvika att kriget eskalerar till en konflikt mellan Nato och Ryssland. Samtidigt är (enligt bedömare) Pentagons strategi för att avskräcka en kinesisk invasion av Taiwan tydlig – att säkerställa att Ukraina vinner över Ryssland.

Båda konflikterna är, enligt analytiker, en ”väckarklocka” då seger och avskräckning i modern krigföring avgörs av en stats förmåga att, i kombination med traditionella vapensystem, snabbt skaffa, distribuera och integrera kommersiell teknologi (drönare, satelliter, målprogramvara, etc) på alla nivåer. Här är det tydligt att Ukrainas militär lär sig i takt med att kriget pågår.

USA:s försvarshögkvarter Pentagon. Foto: Creative Commons.

Kina å sin sida har tagit steget till en strategi för hela nationen. Detta har gjort det möjligt för People's Liberation Army att integrera privat kapital och kommersiell teknologi bland annat i syfte att förbereda sig för en invasion över Taiwansundet. Dessutom kommer Kina att lära av och tillämpa lärdomarna från Rysslands misslyckanden i Ukraina.

Pentagon däremot är för närvarande organiserat och inriktat på att skaffa traditionella vapensystem och utveckla operativa koncept med sina traditionella leverantörer och forskningscentra, och är, enligt analytiker, inte särskilt inriktat på att integrera kommersiell teknologi och privat kapital i större skala.

FÖRMÅGA UR OLIKA PERSPEKTIV

Försvarsmakten har hög förmåga att agera snabbt och strukturerat när omvärldsläget kräver det. Det gäller såväl när uppgiften är att försvara Sverige mot angrepp som avseende stöd till samhället eller andra länder i krissituationer.

I krig och krigssituationer är flera komponenter avgörande för motståndskraft och förmåga. En sådan är att kunna genomföra flygningar med tung last. Denna förmåga handlar delvis om att kunna understödja markförband med nödvändig materiel men även att kunna bistå i humanitära internationella insatser.

De senaste åren har Försvarsmakten visat flera exempel på att inom ramen för internationella humanitära hjälpinsatser kunna utföra sådana uppgifter. Ett färskt exempel är den kraftiga jordbävningen i Turkiet och Syrien i början på året.

Även när säkerhetssituationen i Afghanistan snabbt försämrades sommaren 2021 bidrog Försvarsmakten till evakueringen av tusentals människor.

FREDSPROCESS I JEMEN

Jemen - världens störa humanitära katastrof. Foto: European Union (photographer: Peter Biro).

Delegationer från Saudiarabien och Oman har lett fredssamtalen i den jemenitiska huvudstaden Sanaa och har väckt förhoppningar om fred i landet, som har härjats av ett blodigt krig i nio år.

Förhandlingarna uppvisade vissa framsteg redan i ett tidigt skede av processen. I centrum för processen står, när detta skrivs, en försenad fångutväxling mellan parterna i konflikten.

Syftet med samtalen har, enligt ett officiellt uttalande från en saudisk representant, varit att ”stabilisera vapenvilan, stödja fångutväxlingsprocessen och hitta gemensamma ytor för dialog mellan konfliktens stridande parter såväl som andra intressenter för att nå en hållbar, omfattande politisk lösning.”

Kriget i Jemen har pågått sedan en saudiledd koalition ingrep 2015 efter att Houthi-rebellerna (kopplade till Iran), störtade president Abd-Rabbu Mansour Hadis regering 2014. Krisen förvandlades kort därefter till ett fullständigt proxykrig mellan Saudiarabien och Iran, med omfattande konsekvenser för civila. Dödandet av hundratusentals jemeniter, fördrivandet av miljoner människor och en omfattande svält gör det till världens största humanitära kris, enligt FN.

"National defense is one of the cardinal duties of a statesman."

John Adams

RYMDEN

Europeiska unionens råd har antagit en förordning om ett nytt program för ett rymdbaserat kommunikationssystem. Infrastrukturen ska utvecklas under perioden 2023 till 2027. Den nya satellitkonstellationen, som heter IRIS (Infrastructure for Resilience, Interconnectivity and Security by Satellite), är Europeiska unionens svar på morgondagens akuta utmaningar på området, och medlemsstaternas företag inbjuds nu till att registrera anbud. IRIS erbjuder förbättrad kommunikationskapacitet till statliga användare och företag, samtidigt som den säkerställer internetbredband med hög hastighet.

Målsättningen är att upprätta ett suveränt, rymdbaserat och säkert anslutningssystem för att tillhandahålla säkra, autonoma, pålitliga och kostnadseffektiva satellitkommunikationstjänster. Systemet kommer att stödja en mängd olika tillämpningar, främst inom områdena krishantering (till exempel humanitärt bistånd) samt anslutning och skydd av viktig infrastruktur.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har sedan den 1 januari 2023 ett samordnande ansvar för EU-initiativ som relaterar till statlig satellitkommunikation.

Minou Sadeghpour *är verksam som styrelseledamot i Allmänna Försvarsföreningen samt bevakar säkerhetspolitik och utvecklingen i omvärlden.*

Diplomati. Första försvarslinje och sista utväg

Utrikesdepartementet ska f n hantera den globala krisen, ordförandeskapet i EU, bygga upp en Natodelegation och ge ett omfattande stöd till Ukraina. Foto: Halit Sadik / Shutterstock.

För ett litet, geostrategiskt beläget land som Sverige spelar utrikespolitiken en central roll för den nationella säkerheten. Den är vår första försvarslinje. Många har nog rätt diffusa tankar om vad man egentligen sysslar med i Arvfurstens palats vid Gustav Adolfs torg och vid hundratalet utlandsmyndigheter, skriver ***Nils Daag****.*

”Of all branches of human endeavour, diplomacy is the most protean”

Så sammanfattade den brittiske diplomaten Harold Nicholson diplomatins väsen i sin klassiska skildring av den stora fredskonferensen efter första världskrigets slut. Man kunde tillägga att det inte bara är det mest mångsidiga yrket utan också ett av de mest omdebatterade. Försöken att genom diplomati hantera de säkerhetspolitiska kriserna har gett blandat resultat. Mest akut och dramatiskt är hur väst ska bemöta Rysslands invasion av Ukraina. Den senaste händelseutvecklingen illustrerar väl det gamla ordspråket att ”it takes two to tango”. Det går inte att uppnå resultat via diplomati, om den ena sidan saknar intresse för en förhandlingslösning. Det kan noteras att Ryssland övertog det roterande ordförandeskapet i FN:s säkerhetsråd den 1 april. Strax dessförinnan hade den Internationella brottsmålsdomstolen i Haag beslutat inleda en process mot Vladimir Putin.

DIPLOMATINS URSPRUNG

För ett litet, geostrategiskt beläget land som Sverige spelar utrikespolitiken en central roll för den nationella säkerheten. Den är vår första försvarslinje. Många har nog rätt diffusa tankar om vad man egentligen sysslar med i Arvfurstens palats vid Gustav Adolfs torg och vid hundratalet

utlandsmyndigheter. På senare år har en rad diplomater publicerat sina minnen och erfarenheter. Ett framträdande exempel är förre utrikesministern och vice generalsekreteraren i FN, Jan Eliassson. Hans memoarer ”Ord och handling” redovisar ett liv i diplomatins tjänst.

I diplomatins gryning sändes en hög företrädare med ett budskap från en furste till en annan. Det handlade om fred och giftermål, ofta i kombination. Det var således inte någon permanent närvaro. Westfaliska freden år 1648 kan ses som föregångaren till den moderna multilaterala diplomatin. Den följdes av Wien-kongressen sedan Napoleon besegrats och bildandet av NF och FN efter första respektive andra världskriget. För att tillgodose de bilaterala kontakterna upprättades permanenta ambassader i huvudstäderna.

DIPLOMATENS ROLLER

Man brukar tala om diplomatens tre roller: Företrädaren, analytikern/rapportören och främjaren. Företrädarrollen är förmodligen den som ändrats minst och rapportering är en kärnverksamhet. Förr fanns tid att skriva och läsa långa s k depescher. Idag måste rapporterna vara korta, operativa och tidsmässigt relevanta. Annars förblir de olästa. Den digitala revolutionen har inneburit att mycket sker i realtid och utrymmet för planering och eftertanke är ofta begränsat. Främjarrollen handlar om att bygga upp den s k Sverigebilden, men också att backa upp svenska företag. Man kan möjligen hävda att exportstöd inte har med diplomati och säkerhet att göra och detsamma sägs om utvecklingsbiståndet. Men genom dessa kontakter överbringar vi också vår samhällssyn under rubriker som klimat, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Detta har sin särskilda betydelse då allt fler stater styrs auktoritärt.

Det finns alltså inte en diplomatroll utan flera, t ex fältverksamhet och internationella toppmöten. Det var länge sedan Sveriges förbindelser med omvärlden hanterades enbart av UD. Idag berörs hela regeringskansliet och ett stort antal myndigheter. På utlandsmyndigheterna krävs praktisk förmåga, fantasi, empati och sunt förnuft, särskilt i konfliktdrabbade delar av världen. Språkkunskaper är viktiga, liksom insikt om kulturella skillnaders betydelse. Jämför Turkiets agerande beträffande Sveriges medlemskap i Nato.

> Utrikespolitiken är vår främsta försvarslinje.

VÅR AKTIVA UTRIKESPOLITIK

EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. Den multilaterala diplomatin står överhuvudtaget i centrum. Det är endast där som ödesfrågorna som klimatet, militär aggression, flyktingströmmar och pandemier kan hanteras gemensamt och globalt. Den internationella agendan fortsätter att expandera. För små länder är multilaterala processer ofta att föredra, eftersom de saknar de påtryckningsmedel som stormakterna har.

Vi är för närvarande ordförande i EU. Rysslands krig i Ukraina har dominerat agendan och fokus har varit ett hårt tryck mot Ryssland genom sanktioner och mesta möjliga stöd till Ukraina. De massiva jordbävningarna i Turkiet och Syrien kräver omfattande hantering av ordförandeskapet. Därutöver har bl a brottsbekämpning, migration och konkurrenskraft stått på agendan. Processerna inom EU är tungrodda och tvingar ofta medlemsländerna att fokusera på det kortsiktigt operativa. Att snabbt sortera ut det för Sverige relevanta har blivit en central uppgift. Det finns inte alltid tid över för ett grundligare strategiskt tänkande. Vi har under de senaste åren suttit i FN:s säkerhetsråd samt varit ordförande i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och the International Atomic Energy Agency (IAEA). Vårt kontaktnät har utvidgats.

NATIONELLT SÄKERHETSRÅD

Detta är bakgrunden till upprättandet av ett nationellt säkerhetsråd vid årsskiftet. Statsministern leder säkerhetsrådet, och i övrigt deltar berörda ministrar samtidigt som den löpande verksamheten leds av en nationell säkerhetsrådgivare. I säkerhetsrådet finns ett antal funktioner alltifrån akut krishantering till mer strategisk analys och samordning.

DET MÖRKNAR

EU:s roll förblir central vad gäller sanktioner mot Ryssland samt politiskt och militärt stöd till Ukraina, medan FN:s roll försvagas genom de permanenta säkerhetsrådsmedlemmarnas vetorätt. OSSE spelade på 1980- och 90-talen en central roll både vad gällde etableringen av principer för internationellt umgänge och genom konkreta insatser i fält. OSSE kräver dock stöd av medlemsstaterna för att agera, något som saknas i dagsläget.

Rysslands angrepp på Ukraina är den mest dramatiska händelsen i vår del av världen sedan andra världskriget. Om man vidgar perspektivet och inkluderar pandemin, den djupa och världsvida

Diplomater har att hantera en komplex verklighet. Foto: Dean Calma / IAEA.

ekonomiska krisen, Kinas globala ambitioner och bristande politiskt ledarskap i väst förmörkas bilden ytterligare. Inte minst finns skäl att oroa sig över konsekvenserna av amerikansk inrikespolitik. Samtidigt kan man inte bortse ifrån att väst hittills uppvisat en betydande enighet såväl retoriskt som praktiskt.

För några decennier sedan fanns en betydande optimism inom EU att man skulle sprida demokratins och marknadsekonomins välsignelse över världen. Så har inte skett. Globalt är auktoritära ledare på frammarsch och även i Europa förstärks de populistiska strömningarna. Under efterkrigstiden har spekulationerna handlat om att USA skulle förlora sin ställning som världens enda supermakt, men så har hittills inte skett.

Men, Kina framträder nu alltmer på supermaktsnivån. Konflikten om Taiwan och Sydkinesiska sjön illustrerar detta. USA blir därmed kluvet i synen på utrikes- och säkerhetspolitiken. Många, särskilt konservativa republikaner, menar att USA måste satsa mer resurser i Asien på bekostnad av Europa. alternativt agera unilateralt. Europa är splittrat, med Brexit som det mest flagranta exemplet. President Macrons tanke att engagera Kina för att avsluta kriget i Ukraina har knappast unisont stöd inom EU eller på andra sidan Atlanten.

FARVÄL TILL MILITÄR ALLIANSFRIHET

I Sverige förpassades under ett par dramatiska veckor tvåhundra år av neutralitet och militär alliansfrihet till historien. Den politiska konsekvensen är ansökan om medlemskap i Nato. I backspegeln kan detta ses som det logiska slutresultatet i en process, där vi engagerat oss i ett nära samarbete med framför allt USA och de nordiska länderna. Men fullt medlemskap i en militär allians är något annat. Utan Rysslands aggression är det svårt att tro att den allmänna opinionen och ledande politiker hade varit redo för detta steg.

Det råder numera bred enighet om att Sveriges försvar måste stärkas. Vi siktar på Natos målsättning, två procent av bruttonationalprodukten. Regeringen har vidare lanserat en kraftig utbyggnad av civilt försvar. Däremot finns inte motsvarande explicita engagemang för att stärka vår ”främsta försvarslinje,” diplomatin. I själva verket krymper UD:s förmåga, eftersom nya utmaningar sällan kompenseras på resurssidan.

Vi måste stärka vår analys- och handlingsförmåga på medellång sikt också vad gäller utrikespolitiken. Det handlar om att inhämta information, analysera denna och, inte minst, prioritera och agera. De senaste månadernas dramatiska händelseutveckling har illustrerat den betydande kunskaps- och analysförmåga som finns i myndigheter, organisationer och

den akademiska världen. Denna begåvningsreserv borde utnyttjas flitigare även under mer normala omständigheter.

SAMMANFATTNING

Utrikespolitiken spelar en central roll för vår säkerhet och är också vår främsta försvarslinje. Sverige har under de senaste åren haft en rad tunga internationella uppdrag. EU är vår viktigaste arena och Natomedlemskapet blir ett tungt och resurskrävande komplement. UD bör vidga och fördjupa sin säkerhetspolitiska roll på medellång sikt med den multilaterala diplomatin i centrum. Rysslands aggression har fått väst att sluta leden, men frågan är hur länge. De västliga stormakternas ställning riskerar att försvagas av inrikespolitiska skäl. Ett överordnat mål för Sverige bör vara att stärka den transatlantiska relationen.

På det globala planet handlar det om att motverka Kinas och Rysslands geopolitiska ambitioner. Natoländerna har av uppenbara skäl definierat Ryssland som huvudmotståndare. Man noterar ett växande partnerskap mellan Kina och Ryssland i syfte att underminera den regelbaserade internationella ordningen. De använder en bred uppsättning instrument för att öka sitt inflytande. Utöver hybrid- och cyberangrepp handlar det om att skapa politiska och ekonomiska beroenden.

Sverige har under lång tid definierat säkerhetspolitik som ett samspel mellan utrikes- och försvarspolitiken. Denna definition måste breddas. Alla tillgängliga instrument behövs för att bemöta totalitära stater som utmanar demokratiska värden och det regelbaserade internationella systemet. Vi måste också överväga hur Natomedlemskapet påverkar vårt agerande i andra multilaterala sammanhang som FN och OSSE.

Det militära samarbetet inom EU är begränsat, särskilt vid en jämförelse med Nato. Detsamma gäller Sveriges engagemang. Trots en förhållandevis stor försvarsindustri har Sverige därför hamnat i skuggan av de dominerande länderna inom EU. Inom vissa områden har dessutom svenska företags möjligheter att konkurrera med amerikanska ställts på sin spets. Internationella forsknings-, materiel- och försvarsindustrisamarbeten liksom ren export behöver sättas in i det övergripande säkerhets- och försvarspolitiska sammanhanget. Även inom handelspolitiken finns risker kopplade till multinationella företag och deras verksamhet i länder och regioner med stor konfliktpotential. Biståndspolitik handlar också om att motverka ryska och kinesiska ambitioner att skapa beroendeförhållanden med utvecklingsländer för att få tillgång till råvaror och göra geopolitiska vinster.

Det är denna komplexa verklighet som inte bara regeringen utan hela vårt samhälle måste ta sig an. Säkerhetsfrågorna behöver hanteras genom strategisk samordning. Inrättandet av ett nationellt säkerhetsråd med en nationell säkerhetsrådgivare är ett viktigt steg i denna process. Vidare samlas bistånd och utrikeshandel under en minister och UD omorganiseras. Kärnan består av sex avdelningar för utrikespolitik, handel etc. Till sist några varningens ord. Motivet bakom de omfattande administrativa reformerna är att möta de nya säkerhetspolitiska utmaningarna. Men det tar alltid viss tid för reformer att ”sätta sig”. Den tiden för förberedelser saknas. Parallellt med reformarbetet måste vi nu hantera den globala krisen, vara en aktiv ordförande i EU, bygga upp en tung Natodelegation och ge ett omfattande stöd till Ukraina.

Nils Daag *är ambassadör och civilekonom.*

Europeisk säkerhetsordning i kris

Genom en serie av händelser, som kulminerade med det ryska angreppet mot Ukraina 24 februari 2022, raserades alla förhoppningar om en fredlig samverkan i Europa. Den europeiska säkerhetsordningen hade nu slagits i spillror.

Stefan Ring

Större krig avslutas oftast med en fredskonferens. Det finns ett behov hos alla inblandade parter att reda ut den oordning som kriget skapat och för att kunna återgå till fredliga förhållanden. Efter det trettioåriga kriget skapades det som har kommit att benämnas som den Westfaliska freden och efter krigen mot Napoleon genomfördes Wienkongressen. En strävan med freds-

Det ryska angreppskriget mot Ukraina har kullkastat den europeiska säkerhetsordningen. Foto: Sviatoslav_Shevchenko / Shutterstock.

förhandlingarna har varit att skapa en form av säkerhetsordning som alla inblandade aktörer var överens om att följa. Trots möten på Jalta och i Berlin under 1945 avslutades inte det andra världskriget med en formell fredskonferens. Sovjetunionen hade under kriget erövrat delar av östra Polen och sedan ändrat den polska gränsen mot Tyskland som kompensation. För Moskva var det viktigt att få denna gränsjustering formellt erkänd vid en internationell konferens. Redan under 1950-talet försökte Sovjetunionen få till stånd en sådan konferens. Västländerna uppfattade dock inte att det fanns några möjligheter att föra en konstruktiv dialog med ledarna i Kreml förrän i början på 1970-talet.

Den Europeiska säkerhetskonferensen (ESK) inleddes i augusti 1973 och fortsatte till 1975 då ett avtal undertecknades i Helsingfors. Praktiskt taget alla europeiska stater samt USA och Kanada skrev under avtalet. ESK kom sedan att bli ett forum för en återkommande dialog mellan öst och väst.

Överenskommelsen 1975, som har kommit att kallas Helsingforsavtalet, innehöll en bred politisk överenskommelse, men det är tre principer som har en särskild betydelse för en europeisk säkerhetsordning:

- Gränsers okränkbarhet.
- Alla staters rätt att själva besluta hur de vill utforma sin säkerhet.
- Mänskliga rättigheter och inte minst rätten till yttrandefrihet.

> ”Vi står inför stora utmaningar.

Generalsekreterare Leonid Brezjnev var belåten. Efter flera års ansträngningar att få till stånd ett avtal hade Sovjetunionen äntligen lyckats. De territoriella vinster som uppnåtts under det andra världskriget, ansåg man i Moskva nu vara internationellt erkända. De delar av avtalet som innehöll bestämmelser om mänskliga fri- och rättigheter betraktade man mer som en symbolisk gest. Eftersom förhandlingarna i Helsingfors betraktades som en framgång lyftes texten från avtalet fram i sovjetiska medier. Tidningarna Pravda och Izvestija publicerades i tjugo miljoner exemplar och översättningar gjordes även till minoritetsspråk och gavs ut i pamflettform. För första gången fick medborgare i Sovjet läsa att det fanns mänskliga rättigheter som Sovjetunionen förpliktade sig att följa. I Moskva bildade i maj 1976 en grupp av dissidenter, en sammanslutning för att övervaka och främja att Sovjetunionen följde Helsingforsavtalet. Nyheterna om att det fanns en Helsingforsgrupp i Moskva spreds snabbt i Sovjetunionen. Bara några månader efter initiativet i Moskva bildades Helsingforsgrupper i Ukraina, Litauen, Georgien och Armenien. De olika Helsingforsgrupperna sammanställde rapporter om övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, som smugglades ut ur landet. I de baltiska länderna och i Ukraina började dissidenter åberopa Helsingforsavtalet som en legitimerande källa för delrepublikernas självbestämmande. Dessa initiativ följdes bland annat av bildandet av rörelsen Solidaritet i Polen och Charta 77 i Tjeckoslovakien. Helsingforsprocessen hade påbörjats i Moskva för att legitimera den sovjetiska övermakten bakom järnridån. Istället blev avtalet ett verktyg för oliktänkande till regimen att legitimera motståndet mot denna övermakt.

Sammanbrottet av Sovjetunionen och återföreningen av Tyskland innebar att det krävdes en konferens för att säkerställa att de grundtankar som avtalats 1975, även skulle gälla i den helt nya situation som uppstått i Europa. Vid ett möte i Paris 1990 undertecknades Parisstadgan för att markera att en era av demokrati, fred och enighet hade skapats i Europa. Fyra år senare, vid en konferens i Budapest, togs beslut att med utgångspunkt från ESK, bilda ”Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa”, OSSE. Nu uppfattade många att vi fått en europeisk säkerhetsordning baserad på Helsingforsavtalet, Parisstadgan och OSSE. Dessutom blev OSSE en regional organisation inom FN-stadgans kapitel VIII och därigenom en del av det internationella rättssystem som bildades 1945.

Samtidigt förändrades den europeiska gemenskapen (EG) till en union, EU såg dagens ljus och fick en ökad betydelse och nya medlemmar. Beslutsfattare i Bryssel såg en möjlighet att i det nya Europa införliva Ryssland i ett marknadsekonomiskt system. Genom att skapa ett ömsesidigt ekonomiskt beroende mellan EU:s medlemsstater och Ryssland skulle riskerna för krig undvikas. Företag från väst skulle investera på den ryska marknaden och Ryssland skulle sälja gas och olja.

Även Natos roll kom att förändras, dels genom ett ökat internationellt engagemang, dels genom att antalet medlemmar kom att öka. Även inom Nato fanns uppfattningen att det var viktigt att samarbeta med Ryssland. Ryssland gick år 1994 formellt in i Partnerskap för fred (PFF) och 1997 undertecknades ett särskilt samarbetsavtal, NATO-Russia Founding Act. I samband med avtalet gavs Ryssland möjlighet att delta i arbetet inom Nato och 2002 bildades Nato-Rysslandsrådet.

Kommer vi någon gång att åter få se förhandlingar som syftar till återskapandet av en europeisk säkerhetsordning? Foto: ASDF_MEDIA / Shutterstock.

Andra avtal som skulle stärka freden i Europa undertecknades. I Budapest 1994 ingick tre kärnvapenmakter, Ryssland, USA och Storbritannien, ett avtal som garanterade Ukrainas territoriella sammanhållning i samband med att landet lämnade ifrån sig sina kärnvapen från sovjettiden. Det andra var ett vänskapsavtal från 1997 som innebar att Ryssland och Ukraina erkände varandras gränser.

Den europeiska säkerhetsordningen med ett regelverk grundat på Helsingforsavtalet, och Parisstadgan med den samordnande organisationen OSSE, och tillsammans med EU och Nato, verkade ha skapat utomordentliga förutsättningar för en fredlig samlevnad i Europa.

Ändå fanns det något som skavde i samarbetet mellan Ryssland och västvärlden. Slutet av det kalla kriget skapade en segerglädje, gränsande till hybris. Känslan av triumf baserades på uppfattningen att det var liberala, västerländska värderingar som var orsaken till att kommunistiska diktaturregimer fallit samman. Nu skulle den fortsatta utvecklingen omforma alla Europas stater, inklusive Ryssland, efter den modell som fanns i väst med demokrati och marknadsekonomi som centrala ledstjärnor. Denna uppfattning delades inte av ledarskapet i Kreml. Istället såg man en sådan utveckling som ett hot mot det egna maktinnehavet.

Efter att Vladimir Putin blivit president i Ryssland försämrades relationerna till västvärlden successivt. Genom en serie av händelser som kulminerade med det ryska angreppet mot Ukraina 24 februari 2022 raserades alla förhoppningar om en fredlig samverkan i Europa. Den europeiska säkerhetsordningen hade nu slagits i spillror.

Vid ett tal som Tysklands utrikesminister, Anna-Lena Baerbock, höll vid säkerhetskonferensen i München menade hon att valet står mellan en säkerhetsordning baserat på ett delat ansvar för säkerhet och fred på det sätt som Helsingforsavtalet står för eller ett system med maktkamp och ett Europa uppdelat i intressesfärer.

Vi står onekligen inför stora utmaningar.

Stefan Ring *är överstelöjtnant (P) , säkerhetspolitisk analytiker och f d generalsekreterare i AFF.*

En hållfast europeisk säkerhetsordning

Det finns en stor dynamik och ovisshet, kopplade till den ukrainska befrielsekampens tänkbara utgång: ”seger” för endera sidan, eller till sist någon form av kompromiss. Detsamma gäller frågan om hur länge kriget varar.

Michael Sahlin

Enbart uppgiften att definiera begreppet ”Europa” har länge sysselsatt statsvetare och diplomater: går gränsen österut, vid Ural (eller t o m Vladivostok), vid gränsen mellan Grekland och Turkiet, i havsområdet mellan Cypern och turkiska fastlandet, eller i bergstrakterna mellan Georgien, Armenien och Azerbajdzjan? Räcker det när det gäller övriga riktningar att hänvisa till de angränsande havsområdena, söderut, norrut och västerut? Det geografiska godtycket samexisterar med det politiskt kontroversiella.

En viktig del av detta var när först Europeiska säkerhetskonferensen (ESK), och sedan efterföljaren, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), skulle definiera sin geografisk-politiska räckvidd i skedet inför och efter det kalla krigets slut. Det gällde att i en samlad gemenskap, för både säkerhet och samarbete, sammanföra länder väster och öster om det klassiska Europa, både USA/Kanada på andra sidan Atlanten och ett antal stater öster om ”det klassiska” Europa, inklusive Sovjet/Ryssland.

Grundtanken med detta nya OSSE var att kombinera momenten säkerhet och samarbete i en tänkt fördjupningsdynamik, baserad på fundamenten i Helsingforsakten och dess balans mellan de tre korgarna. Av på den tiden starka och konstruktiva skäl vilade således OSSE på ett geografiskt starkt utvidgat Europabegrepp: den klassiska världsdelen Europa (aldrig klart definierad) *plus* den transatlantiska sfären, *plus* en stor grupp östeuropeiska och centralasiatiska stater. Definitionen byggde på övertygelsen att endast i ett utvidgat, inkluderande rum kunde en fungerande och relevant säkerhetsordning skapas. Den skulle vara ett komplement till en snävare avgränsad Europeisk union och, fungera som säkerhetsbrygga mellan Europa och USA/Kanada och Nato, dessa tre pelare i framåtblickande komplementaritet och balans.

Momentet överlappande identitet handlade under perioden efter det kalla kriget också om trenden med en stegvis utvidgning av både EU, provisoriskt uttänjt med Östliga partnerskapet, och Nato. Innebörden av denna trend var en västlig utfyllnad av det större, gemensamma rummet, OSSE, en tyngdpunktsförskjutning inom ramen för den ”europeiska” säkerhetsordning som tanken var att det kalla kriget mer permanent skulle ersättas av. Senaste steget i denna trend är nu aktuell, en trevande inriktning, driven av ledare som Tysklands Scholz och Frankrikes Macron, om en drastisk utvidgning av EU. Scholz talade förra året om 36 EU-medlemmar medan Macron förordade tillskapandet av en ”European Political Community” omfattande regionens samtliga 45 demokratier..

Detta senare är en europeisk och transatlantisk reaktion på Rysslands aggression mot sitt grannland Ukraina, en slags kulmen på en decennielång process av rysk revisionism. Att Ryssland, och Belarus under Lukasjenko, i och med sitt aggressiva anfallskrig för mycket lång tid framöver mält sig ur varje tänkbar europeisk säkerhetsordning, må idag te sig som en självklarhet, men i stället uppstår nu ett antal frågor om hur det dramatiskt förändrade geopolitiska läget ska

En hållbar säkerhet förutsätter en internationell säkerhetsordning. Foto: Ron Rov / Pexels.

kunna bereda vägen för tillkomsten av en ny europeisk säkerhetsordning. En sådan skulle exkludera Ryssland (Belarus) men definitivt inkludera det kämpande Ukraina och även Moldavien, sedermera officiellt erkända kandidater till EU-medlemskap, och möjligen även Georgien. Strax efter frågan om EU-medlemskap kommer frågan om Natomedlemskap, i en framväxande ny struktur, och nya gränsdragningar, en ny ”järnridå”.

I detta ligger en stor dynamik och ovisshet, kopplade till den ukrainska befrielsekampens tänkbara utgång, ”seger” för endera sidan, eller till sist någon form av kompromiss. Detsamma gäller hur länge kriget varar. Men det handlar, om än tentativt, om det samlade ”europeiska” (eller västliga) motbudet mot det ”bud” som Vladimir Putin först i ultimativa ord och sedan i militär handling lagt på bordet; en europeisk säkerhetsordning som håller USA borta, Rysslands grannar i underkastelse och övriga Europa i fruktan och pragmatisk respekt för dominanten Ryssland.

Även om det efter mer än ett år av fullskaligt och brutalt krig i Ukraina nu står tämligen klart att Putins ”bud” inte kommer att infrias, och att en ny europeisk säkerhetsordning enligt rysk modell inte kommer att etableras, så råder i nuläget desto större osäkerhet om hur en ny, helt annorlunda, europeisk säkerhetsordning kommer att se ut. Vilka länder kommer att inkluderas (kanske inordnade i olika koncentriska cirklar) och hur kan den utvidgning det då kommer att handla om, både av EU och Nato och kanske andra strukturella format, komma att samtimas, med koppling också till det notoriska *konditionalitetsdilemmat*? Detta dilemma pekar på problemet med att förena en säkerhetspolitisk strävan till utvidgning med ett allmänpolitiskt behov av att sätta erforderliga villkor för respektive lands anslutning. Villkoren brukar handla om en säregen och politiskt svårhanterad blandning av värdegrundsfrågor (demokrati, rättsstat, m m) samt konkurrensduglighet i olika avseenden.

Ett annat grundläggande dilemma handlar om balansen mellan effektivitet/fördjupning å ena sidan och storlek/representativitet å den andra. Det går inte att bortse från att här kan finnas en närmast paradoxal motsättning mellan en säkerhetspolitiskt betingad strävan till ökad säkerhetspolitisk tyngd och relevans för EU:s del och en likaledes säkerhetspolitiskt betingad strävan till utvidgning: *fler aktörer, fler intressen, mer komplicerat beslutsfattande*. Därtill tillkommer en tydlig strävan till utvidgning som gör det svårare att mentalt och planeringsmässigt fixera det territorium som säkerhetsordningen hänför sig till.

En skiss över en ny europeisk säkerhetsordning måste gardera för de för närvarande oklara rent territoriella förutsättningarna. Vilket ”Europa” avses? Var går ”västs” tänkta gräns?

Ska skissen utgå från att Ryssland för all, eller överskådlig, framtid står utanför den gemenskap som ordningen avser, och att i själva verket gemenskapen/ordningen normativt bygger på ett antagonistiskt förhållande till Ryssland (och Belarus?), särskilt om Ukraina ingår och om därmed *övervintring* är det bästa eller enda som står till buds när det gäller att förvalta arvet från OSSE?

Vidare kan man fråga hur *hållfast* relationen är till USA, inför och bortom nästa amerikanska presidentval, hur talet om ”strategisk autonomi” kommer att kalibreras, och hur *hållbar* ”Festung Europa”-politiken är söderut.

> ”En europeisk säkerhetsordning är knappast tänkbar utan att det också finns en global säkerhetsordning.

Att livsdugligheten och hållfastheten i en ny europeisk säkerhetsordning betingas både av enigheten (hittills) om det militära och politiska stödet för Ukraina och av den demokratiska stabiliteten inom de europeiska staterna var för sig är uppenbart. Snart förestår t ex val i Polen. Kampen mellan liberaldemokrati och auktoritära trender fortgår också inom ett EU-Europa som därtill tenderar att uppdelas i termer av geografisk närhet till den akuta ukrainska krishanteringen.

Vi påminns därmed slutligen om att en europeisk (”regelbaserad”) säkerhetsordning samtidigt knappast är tänkbar utan att det också finns en global (”regelbaserad”) säkerhetsordning, nämligen om hur de globala ödesfrågorna ska kunna hanteras. I skarven mellan den europeiska och den globala nivån finns Ryssland kvar, oavsett nuvarande katastrofala kurs.

Ekvationen är inte enkel.

Michael Sahlin *är fil dr, ambassadör och tidigare statssekreterare samt generaldirektör för Folke Bernadotteakademin.*

Rysk expansionism bygger på hot om eller direkt användning av det militära maktmedlet. Foto: kremlin.ru.

Europeisk säkerhet och Ryssland

Den europeiska säkerhetsordningen som ett normativt, regulativt ideal står på intet sätt i motsatsförhållande till trovärdig militär (avskräcknings-)förmåga. En sådan är ytterst garanten för att principer som suveränitet och territoriell integritet kan värnas. Att dödförklara den europeiska säkerhetsordningen är precis det som Moskva vill uppnå. Den innehåller kriterierna för att hålla Ryssland ansvarigt.

Fredrik Löjdquist

Rysslands krig mot Ukraina 2014 aktualiserade begreppet den europeiska säkerhetsordningen. Det stod klart att Ryssland inte bara ifrågasatte de gemensamma spelreglerna utan även flagrant bröt mot dem, något som förtydligats än mer efter den 24 februari förra året.

Den europeiska säkerhetsordningen växte fram efter det andra världskriget och i och med det kalla krigets slut. Det är en fördjupning och vidareutveckling av FN-stadgan och folkrätten.

Helsingforsslutakten från 1975 och Parisstadgan från 1990 är de grundläggande dokumenten, gamla och nya testamentet, i denna europeiska säkerhetsordning.

1990-talet blev en period där grundantagandet var att Ryssland skulle anpassa sig till de gemensamma principerna och åtagandena, alltså normativ konvergens.

Det unika med den europeiska säkerhetsordningen är Organisationen för säkerhet och samarbete, OSSE:s, s k breda säkerhetsbegrepp som kopplat förhållandena inom stater (särskilt respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och rättstatsens principer) till säkerheten mellan stater. Kort sagt innebär detta att sambandet mellan inre repression och yttre aggression synliggjordes.

Tanken är att endast genom efterlevnad av gemensamma åtaganden och principer, som också rör demokrati och mänskliga rättigheter, kan uthållig fred och säkerhet byggas.

Med facit i hand kan man konstatera att Moskva i grunden haft en annan syn på världsordningen efter det andra världskriget. Medan vi i väst lade tonvikten på FN-stadgan, deklarationen om de mänskliga rättigheterna och regelbaserat samarbete, såg Moskva Jalta-uppgörelsen, det militära våldskapitalet (inklusive kärnvapeninnehavet) och vetot i säkerhetsrådet som hörnpelarna, vilka ytterst säkerställde den ”rättfärdiga” utvidgningen av sovjetimperiet efter det andra världskriget och Moskvas inflytande globalt.

I väst samt i Central- och Östeuropa såg man 1989 års revolution som befrielsen från just Jalta: nationers och individers frihet och rättigheter i förening. Putin betraktar den däremot som 1900-talets största geopolitiska katastrof; förlusten av det ryska/sovjetiska imperiet som en historisk anomali som måste korrigeras.

Parisstadgan 1990 vidareutvecklade det breda säkerhetsbegreppet och slår fast principen om varje lands suveräna rätt att göra egna säkerhets- och utrikespolitiska val. En central punkt för svensk och finländsk säkerhetspolitik.

För försvaret av den europeiska säkerhetsordningen är ett starkt Nato och EU av grundläggande betydelse. Foto: Roman Babakin och Gemenacom / shutterstock (bilden är ett montage).

Denna europeiska säkerhetsordning började att skava i Moskva och under 2000-talet blir det tydligare att vi har att göra med en normativ divergens. Konflikterna kring Abchazien, Nordossetien och Transnistrien fanns hela tiden fast vi inte ville se det.

2007 håller Putin sitt tal i München där han slår fast att denna säkerhetsordning inte är acceptabel för Ryssland, och Moskva lägger fram förslag om ett så kallat *European Security Treaty*, som i praktiken skulle ge Ryssland veto mot länders fria val att bli medlem i Nato och EU. Kriget mot Georgien 2008 visade att Moskva var berett att tillämpa militärt våld för att uppnå sina politiska mål.

Ryssland har alltså såväl ifrågasatt som brutit mot de grundläggande principerna i över 15 år.

Efter att Ryssland inledde kriget mot Ukraina 2014 var temat för Putins Valdai-konferens ”nya regler eller inga regler”, underförstått: antingen anpassar vi de gemensamma reglerna till våra önskemål eller så kommer kaos och anarki att råda (*d v s militär makt som sätter spelreglerna*).

> ”Det är mycket mer än bara Ukrainas fred och säkerhet som står på spel.

Vad är det då som skaver i Kreml? Det är åtminstone fyra grundläggande målsättningar i Kremls politik som i grunden strider mot denna ordning:

- regimsäkerhet (demokrati och mänskliga rättigheter uppfattas som ett existentiellt hot, inte bara i Ryssland utan även i Ukraina, därför var Majdan tvunget att slås ned);
- återupprätta inflytelsesfärer (ett imperialistiskt program);
- rasera den europeiska säkerhetsordningen (särskilt det breda säkerhetsbegreppet), samt
- ändrade militära maktförhållanden i Europa (ut med Nato och USA).

Med en välvillig tolkning kan man säga att Kreml vill ha en ordning som påminner om Wien-kongressen (endast ett fåtal stormakter är suveräna och bestämmer andra länders öde) och Heliga alliansen (regimsäkerhet), alternativt Jalta.

Skillnaden mellan Sovjetunionen efter det andra världskriget och det ryska imperiet efter Napoleon-krigen är att Putins Ryssland inte längre är en status quo-makt. Dagens ryska utrikes- och säkerhetspolitik är revisionistisk och revanschistisk med ett imperialistiskt, neokolonialt program som man vill genomföra med storskaligt militärt våld och kärnvapenhot.

Därför har vi att göra med en långvarig, strukturell och systematisk Rysslandskris som går långt bortom Ukrainas gränser.

En ny säkerhetsordning kan etableras ”de jure”, d v s i skriftliga överenskommelser eller ”de facto”, genom att väst implicit ger tyst acceptans åt nya fakta på marken etablerade med militärt våld (t ex en geografisk delning av Ukraina, påtvingad ”avmilitarisering” och neutralitet). En sådan tyst acceptans av brott mot säkerhetsordningen skulle underminera densamma och de facto etablera en ny ordning som bygger på militärt våldskapital.

Därför blir frågan om ansvarsutkrävande, folkrättsligt, politiskt och ekonomiskt, avgörande för att upprätthålla ordningens legitimitet.

”No fruits of aggression” är en viktig folkrättslig princip: *”No territorial acquisition or special advantage resulting from aggression is or shall be recognized as lawful.”*. Det internationella samfundet har alltså en skyldighet att inte legitimera brott mot folkrätten, t ex den ryska annekteringen av Krim.

Uraktlåtenhet att hålla Ryssland ansvarigt för sina brott leder till en säkerhetspolitikens *”moral hazard”*. Det är mycket mer än bara Ukrainas fred och säkerhet som står på spel.

Avslutningsvis bör konstateras att den europeiska säkerhetsordningen som ett normativt, regulativt ideal på intet sätt står i motsatsförhållande till trovärdig militär (avskräcknings-)förmåga. En sådan är ytterst garanten för att principer som suveränitet och territoriell integritet kan värnas. Att dödförklara den europeiska säkerhetsordningen är precis det som Moskva vill uppnå. Den innehåller kriterierna för att hålla Ryssland ansvarigt.

Klart är att säkerhetsordningen idag inte självt kan tillhandahålla någon säkerhet. Sveriges och Finlands beslut att ansluta sig till Nato är slutsatsen av den säkerhetspolitiska kris som Ryssland är ansvarigt för.

Fredrik Löjdquist *är f d ambassadör och chef för Stockholm Centre for Eastern European Studies.*

Militärt stöd till Ukraina

Den ukrainska försvarsförmågan skulle avsevärt höjas om landet fick tillgång till modernt stridsflyg som ex vis F 16 C Fighting Falcon. Foto: U S Air force photo by Staff Sgt Madeline Herzog.

Vilka typer och volymer av vapen och ammunition samt utbildning som nu ges till Ukraina kommer i stor utsträckning att avgöra krigets utgång. Om inte Ukraina når framgång på slagfältet under våren finns en risk att den nuvarande kontaktlinjen blir Ukrainas nya de facto gräns, likt situationen på den koreanska halvön, skriver ***Fredrik Wesslau****.*

Västmakternas militära stöd till Ukraina sedan Ryssland inledde sin invasion den 24 februari 2022 har varit avgörande för Ukrainas överlevnad som stat. Sammanlagt har västmakterna försett Ukraina med vapen och ammunition värt mer än 65 miljarder euro.

Detta kan uppfattas som en enorm summa. Men med tanke på krigets omfattning och intensitet är stödet relativt modest. Om något har det militära stödet från väst präglats av återhållsamhet.

Väst har valt en försiktig strategi som inkrementellt och gradvis förstärker den ukrainska försvarsförmågan. Det tog ett år innan västmakterna skickade Leopard 2-stridsvagnar. Väst avhåller sig fortfarande från att leverera stridsflyg och långräckviddiga bekämpningssystem. Strategin grundar sig i en rädsla att om man går för snabbt fram skulle det leda till en eskalering av konflikten och provocera en respons från Ryssland.

Men denna logik brister. Den ryska militära strategin drivs inte av vilka vapen som ges till Ukraina. Den drivs av Rysslands mål om att ta politisk kontroll över och kuva

Ukraina. Och Ryssland använder nästan allt i sin konventionella arsenal för att uppnå detta mål.

RYSSLANDS TOMMA HOT

Moskva hotar med upptrappning varje gång västmakterna diskuterar ökat militärt stöd till Ukraina. Detta syftar till att skrämma väst och hålla tillbaka stödet. Men Rysslands hot är tomma. Inte vid något tillfälle under det senaste året har Ryssland eskalerat konflikten som svar på att Ukraina försetts med nya vapensystem.

Inte heller har ukrainska framgångar på slagfältet lett till vedergällning eller upptrappning från rysk sida. När ukrainska styrkor drev ut ryska trupper från Kiev oblast i mars och april 2022 ledde det inte till någon eskalering. Ryssland drog tillbaka sina trupper och fokuserade istället på Donbass.

Den spektakulära attacken mot Saky flygbas på Krim i augusti 2022 ledde inte heller till någon rysk reaktion. Istället visade attacken att Krim inte nödvändigtvis var en rysk röd linje. Den framgångsrika ukrainska motoffensiven i Kharkiv oblast i september följdes inte heller av någon rysk upptrappning.

Inte ens attacken mot Kertjbron mellan Krim och Ryssland den 8:e oktober föranledde någon vedergällning. Ryssland inledde sin kampanj med missilattacker mot kritisk infrastruktur två dagar senare, den 10:e oktober, men denna kampanj hade planerats långt innan attacken mot bron.

Ryssland försökte förhindra motoffensiven i Kherson under hösten 2022 med hot om att använda kärnvapen. Men när ukrainska styrkor lyckades ta sig fram till Dniproflodens västra strandi november kom ingen vedergällning från Ryssland.

Eftersom Ryssland använder större delen av sina konventionella resurser i Ukraina finns det gränser för i vilken utsträckning landet faktiskt har möjlighet att trappa upp och att utföra hämndattacker. Ryssland skulle kunna eskalera genom att försöka attackera beslutscentra i Kiev. Men detta förefaller inte troligt idag, eftersom det skulle medföra ett än starkare stöd från västmakterna till Ukraina.

> Alla vapen till Ukraina är defensiva, då landet försvarar sig mot ett väpnat angrepp.

Vilka typer och volymer av vapen och ammunition samt utbildning som nu ges till Ukraina kommer i stor utsträckning att avgöra krigets utgång. President Zelenskij har sagt att Ukraina inte kan genomföra en ny motoffensiv innan de fått nya vapen. Om inte Ukraina når framgång på slagfältet under våren finns en risk att den nuvarande kontaktlinjen blir Ukrainas nya de facto gräns, likt situationen på den Koreanska halvön.

HJÄLPA UKRAINA ATT VINNA

Västvärldens ansats måste underbyggas av ett strategiskt beslut om att göra det möjligt för Ukraina att vinna kriget och återställa landets territoriella integritet, inte endast att överleva som stat. Detta innebär att väst utöver Leopard 2-stridsvagnar även behöver förse Ukraina med långräckviddiga bekämpningssystem och stridsflygplan. De långa ledtiderna för utbildning och operationalisering av vissa vapensystem kräver en framåtblickande strategi. Vad kommer Ukraina att behöva om sex eller tolv månader?

I diskussionerna om militärt stöd görs ofta en distinktion mellan defensiva och offensiva vapen. Ukraina bör inte få offensiva vapen, argumenterar vissa, eftersom det skulle riskera att provocera Ryssland. Detta är en felaktig distinktion. Det finns ingen väsentlig skillnad i ett vapen som gör det offensivt eller defensivt, det beror på hur det används. När det gäller vapen till Ukraina är alla defensiva, eftersom Ukraina försvarar sig mot ett väpnat angrepp.

Även attacker på den ryska sidan av gränsen är av defensiv karaktär. Så länge Ukraina inte kan slå till mot den ryska sidan av gränsen kommer Ukraina alltid att vara sårbart och i underläge, speciellt som Ryssland försöker att hålla delar av sitt underhåll på ryskt territorium. Västvärlden borde signalera sin acceptans för den här typen av attacker, dela med sig av relevant underrättelseinformation och skicka långräckviddiga bekämpningssystem.

Sett utifrån den dynamik som hittills rått, är det sannolikt bara en tidsfråga innan väst förser Ukraina med dessa vapen, inklusive stridsflyg, på samma sätt som västländerna till slut fattade besluten om att skicka Leopard 2-stridsvagnar. Förhoppningsvis kommer processen inte denna gång att omfatta utdragna, plågsamma och offentliga diskussioner. I stället för att fortsätta att låta Ryssland driva agendan är det dags för väst att agera proaktivt för att möjliggöra för Ukraina att återställa sin territoriella integritet.

Fredrik Wesslau *är forskare vid Centrum för Östeuropastudier och f d biträdande chef för EU:s rådgivande mission i Ukraina.*

Den senaste utvecklingen i Ukrainakriget

Rysk militär förmåga kommer under ett antal år att vara begränsad och hur de ryska väpnande styrkorna kommer att utvecklas återstår att se, skriver ***Jörgen Elfving****.*

I december 2022 redovisade den ryska militärledningen planerna för utvecklingen 2023–2026 motiverade av Natos utvidgning och synen på Nato:

- Värnpliktiga i åldrarna 21–30 år inkallas till grundutbildning i stället för som idag, 18–27 år.
- Personalstyrkan ökas till 1 500 000 man varav 695 000 kontraktsanställda.
- Moskvas och Leningrads militärområde organiseras.
- Tre mekaniserade divisioner organiseras, bl a i Kherson och Zaporozje oblast, samt en armékår i Karelen.
- Sju mekaniserade brigader omorganiseras till divisioner.
- Ytterligare två luftburna divisioner organiseras.
- I varje armé ska ingå en blandad flygdivision och en arméflygbrigad med 80–100 helikoptrar.
- Tre flygdivisionsledningar, åtta bombflygregementen, ett jaktflygregemente och sex arméflygbrigader organiseras.
- Som artillerireserv organiseras fem artilleridivisioner och en tung artilleribrigad.
- Med dagens marininfanteribrigader som grund organiseras fem marininfanteridivisioner.

PERSONAL

Ökningen av den fredstida styrkan, idag 1 150 628 man, till 1 500 000 ska bl a ske genom en betydande ökning av antalet kontraktsanställda som i maj 2022 uppgick till 405 000.

Ändringen av åldersspannet för de värnpliktiga motiveras av att i de yngre åldersklasserna undvika uppskov för studier och få mer välutbildade värnpliktiga, med gymnasie- eller högre utbildning. Detta skapar problem då äldre värnpliktiga torde ha inlett sin yrkeskarriär och även gift sig varför motivationen att göra värnplikten är tveksam.

Rekryteringen av personal är en utmaning då även förlusterna i Ukraina måste ersättas och målen torde knappast nås, inte minst p g a hur konflikten i Ukraina utvecklas.

MILITÄRTERRITORIELL INDELNING

Leningrads och Moskvas militärområde avvecklades 2010 och återupprättandet av det förstnämnda är logiskt med hänsyn till Natos utvidgning, men väcker frågor. T ex vilken status får Kaliningrad oblast? Solitär eller underställs förbanden Leningrads eller Moskvas militärområde?

FÖRBANDSMASSA

Antalet förband som ska sättas upp är betydande. Armékåren i Karelen kan utgöra ett återuppsättande av 30:e Armékåren i Viborg, som avvecklades 1998.

Sju av de nya divisionerna utgörs av uppväxlade brigader. I vårt närområde gäller det MekB 80 i Alakurtti, MekB 138 i Kamenka, f d GMD 45, 1997-1998 nedväxlad till brigad, samt MekB 25 i Pskov/Luga.

Alla sedan 2013 uppsatta divisioner är inte organiserade

[1] *Mekaniserad brigad.* [2] *Gardesmekaniserad division.*

som de sovjetiska divisionerna. Så torde även bli fallet med de divisioner som nu sätts upp, vissa förbandsklossar kommer att saknas. Uppsättandet tar också tid, GMD 144, Elnja, vars moderförband var MekB 28, började omorganiseras 2016 och var sannolikt helt omorganiserad 2019.

Två nya luftburna divisioner är en betydande förstärkning av luftlandsättningstrupperna (idag finns två luftlandsättnings- och två luftburna divisioner samt tre luftburna brigader). Detta gäller om inte de luftburna brigaderna växlas upp. Två nya divisioner förvånar, bland annat p g a erfarenheterna från Ukraina, men kan motiveras av att framgent utnyttja luftlandsättningstrupperna som en form av mer kvalificerat infanteri där deras traditionella uppgifter tonas ned.

Att arméerna tillförs egna flygstridskrafter bedöms innebära samordningsproblem visavi flygstridskrafterna och luftförsvaret vartill frågan om basering och ett utökat behov av flygförare m fl tillkommer.

Artilleridivisionerna är förstärkningsförband som 1941–1945 förekom i stort antal. Idag finns 14 artilleribrigader, merparten underställda en armé, och sex raketartilleribrigader, huvuddelen underställda ett militärområde. Artilleriförbanden som nu organiseras torde vara en följd av erfarenheterna från Ukraina och bli en högkvartersresurs. Om det är en uppgradering av dagens artilleribrigader eller nyuppsättning kan ej avgöras.

Under efterkrigstiden har den sovjetiska/ryska marinen bara haft en marininfanteridivision, 55:e MinfD[3], 2009 omorganiserad till 155:e MinfB[4]. Uppväxlingen av marininfanteribrigaderna gör att förmågan att genomföra amfibieoperationer ökar, i varje fall på papperet, men tillgången på landstigningsfartyg är en begränsande faktor. Och möjligen ses även marininfanteriet som kvalificerat infanteri även om förmågan att genomföra landstigningar vidmakthålls i form av, som idag, övningar i upp till en bataljons storlek.

De ryska personella och materiella förlusterna i Ukraina har varit mycket stora. Foto: Dmytro Larin / Shutterstock.

MATERIEL

De ryska materiella förlusterna i Ukraina är stora och Ryssland behöver genom nyproduktion, eller iståndsättning av äldre och förrådsställd material, ersätta dessa. Dessutom måste man 2023–2026 utrusta nya förband. Stridsvagnar kan t ex ersättas genom nyproduktion av 200-250 per år, eller moderniering av äldre vagnar, cirka 600 per år. Behovet av stridsvagnar för att ersätta förlusterna i Ukraina samt vid tillkommande förband är i skrivande stund 2 694-4 658 vilket knappast kan tillgodoses i närtid och bedöms gälla även annan organisationsbestämmande materiel.

AVSLUTANDE REFLEXIONER

För Ryssland föreligger att återta förlusterna i Ukraina och/eller styrkeuppbyggnad. Behoven av personal och materiel gör att man knappast kan göra både och varför rysk militär förmåga under ett antal år är begränsad. Hur de ryska väpnande styrkorna utvecklas återstår att se och 2026 kommer man likväl att hävda att målen för styrkeuppbyggnaden uppnåtts även om verkligheten är en annan.

Jörgen Elfving *är överstelöjtnant (P) och tidigare bl a chef för Arméns Underrättelseskola.*

[3] Marininfanteridivision. [4] Marininfanteribrigad.

Moldavien och Georgien – två motsaser

Såväl en rysk militär framgång som ett bakslag i Ukraina skulle paradoxalt nog kunna leda till att Ryssland riktar sina imperialistiska aggressioner i en annan riktning, t ex mot Sydkaukasien där Ryssland redan har trupper i samtliga tre länder – Georgien, Armenien och Azerbajdzjan, skriver ***Jakob Hedenskog****.*

När Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022 såg andra länder i omgivningen, såsom Moldavien och Georgien, med viss oro på läget också för egen del. Båda länderna är före detta sovjetrepubliker med så kallade utdragna konflikter på sina territorier – Transnistrien i Moldavien samt Sydossetien och Abchazien i Georgien. Dessa områden, där Ryssland alltjämt har trupper på plats, används av Moskva som hävstång mot de två länderna i syfte att motverka deras strävanden att närma sig väst, framför allt EU.

De omedelbara officiella reaktionerna från Chisinau respektive Tbilisi på den ryska invasionen var försiktiga och nästan identiska. De innehöll fördömanden av invasionen och solidaritetsförklaringar med Ukraina. Men samtidigt avvisade Georgien och Moldavien sanktioner mot Ryssland och ansökte om medlemskap i EU.

MER OBEROENDE

Under det dryga år som gått sedan invasionen inleddes har skillnaderna mellan hur länderna agerat ökat markant. Den stora skiljelinjen kom i juni 2022 när Moldavien, tillsammans med

Georgien har tagit emot ett stort antal ryska migranter. Foto: avsinn / Shutterstock.

Ukraina – men i motsats till Georgien – fick kandidatstatus till EU. Regeringen i Moldavien tog därefter flera steg för att anpassa sin politik till EU:s och anslöt sig till flera sanktioner som unionen infört mot Ryssland efter invasionen. Vidare vidtog man åtgärder för att minska beroendet av Ryssland. För första gången i sin historia beslöt Moldavien att upphöra med import av energi och elektricitet från Ryssland, eller från rysk-kontrollerade Transnistrien, för att ersätta den med leveranser från Rumänien och andra länder i EU. Importen av elektricitet från EU möjliggjordes av att Moldavien och Ukraina kopplades ihop med det europeiska elnätet den 16 mars 2022, bara några veckor in i invasionen. Regeringen minskade också sådana sårbarheter som kan utnyttjas av Ryssland vad gäller desinformation och propaganda. En i det närmaste kollapsad handelsrelation ledde också till att moldaviska ekonomiska migranter i hög utsträckning lämnade Ryssland.

Åtgärderna följdes av ett markant höjt tonläge från regeringens sida både gentemot Ryssland och mot den pro-ryska inhemska oppositionen, i synnerhet efter det att uppgifter under början av 2023 cirkulerade om att Ryssland hade planer på att genomföra en statskupp i Moldavien. Dessa uppgifter offentliggjordes först av Ukrainas president, Volodymyr Zelenskyj, men bekräftades senare av Moldaviens president, Maia Sandu. Ett första steg i en rysk destabilisering av Moldavien uppgavs vara regeringsfientliga demonstrationer i Chisinau finansierade av en pro-rysk moldavisk exil-oligark.

Chisinau började också föra en tuffare politik gentemot separatistregimen i Transnistrien, både i energiförhandlingar och när det gäller att bekämpa separatism, spionerier och andra hot mot Moldaviens säkerhet som emanerar från Transnistrien. Detta hade Chisinau tidigare i hög uträckning undvikit på grund av rädsla för Rysslands reaktioner.

MOTSATT RIKTNING

Om Moldavien svängde i politiken gentemot Ryssland så stärkte i stället den georgiska regeringen sin politik i motsatt, ryssvänlig, riktning. Detta förstärktes av att Georgien inte fick kandidatstatus till EU utan tvärtom blev ålagd att genomföra ytterligare reformer för att stärka demokratin. Relationerna

> Rysslands imperialistiska anspråk är konstanta.

komplicerades ännu mer av att Georgiens starke man, oligarken och den tidigare premiärministern Bidzina Ivanisjvili, som i praktiken styr landet från kulisserna, indirekt utpekades som måltavlan för den ”av-oligarkisering” som var ett av EU:s uttryckliga krav för att ge Georgien status som kandidatland.

EU har vidare anklagat Georgien för att agera som ombud för Ryssland och kringgå sanktionerna. Under vintern 2023 väcktes ett georgiskt lagförslag om att skapa en så kallad ”agentlag” enligt ryskt mönster, där organisationer som får mer än 20 procent av sin finansiering från utlandet skulle behöva registreras som ”utländska agenter”, vilket väckte våldsamma protester i Tbilisi. I Ryssland har en sådan lag sedan länge använts för att montera ned demokratin. Det georgiska lagförslaget drogs visserligen tillbaka, men få tror att regeringen har gjort annat än en taktisk reträtt.

Georgien har också tagit emot stora mängder ryska migranter sedan invasionen startade, i synnerhet efter att Ryssland införde den så kallade partiella mobiliseringen i september 2022. Detta har medfört ett ekonomiskt uppsving för den georgiska ekonomin och regeringen verkar inte hysa några säkerhetsbetänkligheter kring att hysa upp till 150 000 ryska medborgare i landet.

Ryssland må idag vara upptaget av kriget i Ukraina och framstår som en stukad militärmakt i sitt närområde, men historiska erfarenheter pekar på att Rysslands imperialistiska anspråk är konstanta, oavsett perioder av militär upp- eller nedgång. Såväl en rysk militär framgång som ett bakslag i Ukraina skulle paradoxalt nog kunna leda till att Ryssland riktar sina imperialistiska aggressioner i en annan riktning, t ex mot Sydkaukasien där Ryssland redan har trupper i samtliga tre länder – Georgien, Armenien och Azerbajdzjan. Om Moldavien fortfarande är relativt skyddat av närheten till EU och av att ha Ukraina som en buffert mot Ryssland, skulle Moskva i själva verket med relativt små medel kunna klyva Georgien i två delar i händelse av en militär konflikt. I praktiken ockuperar Ryssland redan 20 procent av landets territorium. Insatserna har höjts och den västvänliga befolkningen i Georgien, där 80 procent är för ett medlemskap i EU, har visat att Georgien kan stå inför ett ukrainskt ”Majdan-scenario” om regeringen fortsätter den impopulära pro-ryska politiken.

Jakob Hedenskog *är analytiker vid Centrum för Östeuropastudier, Utrikespolitiska institutet.*

EU, USA, Ryssland, Kina och Ukraina

Även inom EU finns det tvivel kring hur långt man ska stödja Ukrainas krav på en total seger. Det är svårt för politikerna att få förståelse för att kriget handlar om en princip, det vill säga FN-stadgans förbud mot anfallskrig, skriver ***Ingolf Kiesow****.*

När Ukraina-kriget började överraskade sammanhållningen i Nato, liksom densamma inom EU. Väst kunde uppträda sammanhållet i sitt stöd för Ukrainas försvarskrig mot det ryska anfallet. Medan USA svarade för lejonparten av det militära biståndet var det ett massivt gåvobistånd från de europeiska länderna som behövdes för att balansera de värsta ekonomiska konsekvenserna av Rysslands ansträngningar att förstöra den ukrainska produktionsapparaten med bomber och missiler. Läget har nu stabiliserats så att man för närvarande inte räknar med att BNP ska behöva minska under 2023, utöver den nedgång med 30 % som ägde rum under 2022.

VÄSTS SAMMANHÅLLNING?

Ett annat osäkerhetsmoment är att sammanhållningen i väst vilar på att inrikespolitiken inte ändrar grundförutsättningarna vare sig i USA eller EU. Bara två tänkbara kandidater som hittills kungjort avsikter att ställa upp för det republikanska partiet i nästa amerikanska presidentval ser ut att ha en viss chans att vinna den nomineringen. Av dem har Donald Trump sagt att han tänker avsluta kriget i Ukraina ”på en dag” och Ron DiSantis att *”även om USA har många vitala nationella intressen är inte ett av dem att bli insnärjt i en territoriell konflikt mellan Ukraina och Ryssland*.”

Även inom EU finns det tvivel kring hur långt man ska stödja Ukrainas krav på en total seger. Det är svårt för politikerna att få förståelse för att kriget handlar om en princip, det vill säga FN-stadgans förbud mot anfallskrig. Flera europeiska populistpartier angriper sina regeringar för att kräva ”omättliga uppoffringar” för att hjälpa ett annat land. I stället kräver de av Ukraina att det ska gå med på långtgående eftergifter och kompromisser.

HINDER FÖR FRED

För president Putin skulle det bli en oerhörd prestigeförlust att behöva dra tillbaka trupper från Ukraina och ge upp kraven på att det som blir kvar av Ukraina aldrig ska ansluta sig till vare sig Nato eller EU.

För Ukraina är frågan såväl emotionellt betingad som påverkad av strategiska hänsyn. Att ge upp även en liten del av sitt territorium efter att ha offrat så många liv och så mycket resurser skulle uppfattas som ett smärtsamt hån mot den egna nationalkänslan. Att avstå från de södra delarna av landet skulle medföra betydande strategiska nackdelar; Ukraina skulle komma att sakna en egen havskust.

En faktor, som verkar återhållande på insatserna hos båda sidor är

Såväl USA, som Ryssland och Kina har kärnvapen. Att förhindra en konflikt där dessa massförstörelsevapen används är av allra största betydelse. Illustration: Terrible Shadows / Shutterstock.

fruktan för en upptrappning som kan leda till ett storkrig, i värsta fall ett tredje världskrig. Ryssland har trots detta vid flera tillfällen varnat för att man kan komma att sätta in taktiska kärnvapen, om väst hjälper Ukraina med tunga offensiva vapen.

FOLKRÄTTEN UTMANAS

Principfrågan om Rysslands brott mot FN-stadgans förbud mot angreppskrig har gjort att kriget i Ukraina har påverkat hela världen och vid två tillfällen blivit föremål för omröstning i FN:s generalförsamling. Röstsiffrorna blev nästan exakt desamma vid båda tillfällena. I de länder som röstade mot eller som lade ned sin röst bor det 4,3 miljarder människor av världens totalt 8 miljarder. En majoritet av världens befolkning anser tydligen att FN-stadgans regler är mindre viktiga än önskan att behålla sina goda relationer med Ryssland och Kina. Hänsyn till folkrätten anses numera av den större delen av mänskligheten inte stå i vägen för att invadera en annan stat och annektera dess territorium, inte heller möjliga efterräkningar från länder som tillhör väst.

KAPPRUSTNING

Kina beslutade i mitten av mars om en ökning av försvarsanslagen för 2023 med 7,2 procent, detta trots

att den beräknade ekonomiska tillväxten knappast väntas uppnå målsättningen 5 procent. I EU-länderna gör det svåra ekonomiska läget att det är svårt att få godkännande av parlamenten för stora kostnadsökningar. Därför går det ännu inte att få fram exakta ökningssiffror. Av media har dock framgått att man i Storbritannien diskuterar omkring 10 procent högre försvarsanslag, och i Frankrike och Tyskland diskuteras ännu större ökningar. I USA beslutade kongressen nyligen att anslå belopp, som innebär en ökning med 8 procent.

I Asien höjer Japan försvarsanslagen med 26,3 procent, Sydkorea med 6,8 procent och Filippinerna med 6 procent. Taiwan höjer med 15 procent. I samtliga fall anges Rysslands anfall på Ukraina och det osäkra läge som uppstått med kriget som huvudsakligt skäl för höjningarna.

VILL HANDLA MED VÄST

Regimen i Peking är angelägen om att handeln med väst ska fortsätta och inte avbrytas, framför allt inte med Europa. Trots det fortsätter alla de regler som missgynnar utländska företag att tillämpas, vilket har skapat ett växande missnöje hos de europeiska företag som verkar i Kina.

EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen har i ett linjetal den 29 mars konstaterat att EU inte vill klippa av sina ekonomiska, samhälleliga, politiska eller vetenskapliga band med Kina. Däremot måste EU i nuvarande situation omdefiniera sina framtida relationer med Kina och andra länder på känsliga teknikområden. För att komma till tals med Xi Jinping accepterade hon att följa med på ett statsbesök av Franrikes president Emanuel Macron till Kina över påsken.

FETA KONTRAKT, MAGERT POLITISKT

Macron kunde underteckna en lång rad kommersiella avtal, bl a om försäljning av 160 stycken Airbus passagerarflygplan och en sammansättningsfabrik för Airbus i Kina. På det politiska planet lyckades Xi få med en formulering i den gemensamma kommunikén efter besöket, som kräver omgående igångsättande av förhandlingar utan hänsyn till Ukrainas hittillsvarande krav att alla ryska soldater först måste avlägsnas från landets territorium.

> EU behöver omdefiniera sina framtida relationer med Kina på känsliga teknikområden.

Macron accepterade också en formulering om krav på säkerhetsgarantier för Ryssland, vilket väst hittills har vägrat att ta med.

Macron misslyckades å andra sidan med att förmå Xi att acceptera någon som helst antydan om att Kina borde använda sitt inflytande till att förmå Putin att upphöra med sitt angreppskrig

EU NELIGERAS

Värst behandlades Ursula von der Leyen och Europeiska unionen. Hon uteslöts från de viktigaste galatillfällena, hennes inlägg vid de offentliga mötena kommenterades inte, och media kallade henne okunnig om Kina och en oövälkommen gäst. Macron gjorde iögonfallande litet för att få henne synpunkter beaktade, och han kan räkna med att få stå till svars i Bryssel för att nonchalera kraven på en ”ekonomisk säkerhetsstrategi”, som utgjorde grunden för att von der Leyen deltog i resan. Att Frankrike fick ett tillfälle att göra goda affärer för egen del lär inte dämpa kraven på att EU behöver omdefiniera sina framtida relationer med Kina på känsliga teknikområden som mikroelektronik, kvantumdatorer, robotar, AI, bioteknik med flera.

EUROPEISK ”NEUTRALITET”?

I en intervju strax efter hemkomsten till Paris uttalade Macron en varning för att Europa inte fick låta sig insnärjas i en amerikansk konfrontation med Kina om Taiwan. Europa måste omfatta ett koncept av ”strategisk autonomi” skilt från de amerikanska utrikespolitiska målsättningarna. ”*Vi vill inte vara beroende av andra i kritiska frågor*.”

Hans uttalanden har skapat indignation och ilska både i den amerikanska senaten och Europaparlamentet. Hans ansträngningar att vara Xi Jinping till lags och skaffa handelsfördelar för Frankrike ser ut att kunna underminera den enighet som väst har kunnat uppvisa i Ukraina. Senatorn Marco Rubio säger redan att om Europa överger Taiwan så får Europa räkna med att själv ta hand om Ukraina.

Ingolf Kiesow *är ambassadör.*

Säkerhetspolitik i en osäker tid

Osäkerhet och en regelbaserad världsordning som delvis satts ur spel bidrar till en global militär upprustning. Det leder till ytterligare osäkerhet och misstänksamhet, skriver ***Per Olsson Fridh****.*

Årsdagen har passerat för Rysslands fullskaliga invasionskrig i Ukraina. Den brutala ryska krigföringen mot Ukraina är inne på sitt andra år och har blottat en delvis ny världsordning. Förutom det fruktansvärda lidandet och konsekvenserna för människor i Ukraina, har kriget påverkat i stort sett varje annat konfliktsammanhang i världen.

Kriget kan kallas en systemdefinierande konflikt och utmanar den regelbaserade världsordningen som vi känner den, långt bortom Europas gränser. Principer och regler som världssamfundet utvecklat under decennier sätts ur spel, och de institutioner som ska värna dessa regler, likt FN:s säkerhetsråd, blir lamslagna.

I en värld som aldrig återhämtade sig efter pandemin, har stigande matpriser och energipriser ytterligare förvärrat situationen för världens redan utsatta. Oro, osäkerhet och instabilitet har bidragit till förvärrade konfliktsituationer. De förstärks av desinformation, korruption och ojämlikhet och ett allt större avstånd mellan makthavare och medborgare blir resultatet.

Osäkerhet och en regelbaserad världsordning som delvis satts ur spel bidrar till en global militär upprustning. Det leder till ytterligare osäkerhet och misstänksamhet.

Folke Bernadotteakademin (FBA) är Sveriges myndighet för fred, säkerhet och utveckling. Uppdraget är att bidra till internationell fredsfrämjande verksamhet. Myndigheten

> Oro, osäkerhet och instabilitet har bidragit till förvärrade konfliktsituationer.

arbetar *direkt operativt* och *strukturellt* med stöd till att förebygga, hantera och lösa väpnade konflikter, samt ge förutsättningar för en hållbar fred i världens mest konfliktutsatta länder. Vi utbildar och förser EU, FN, Organisationen för säkerhet och samarbete (OSSE) och Nato med civil personal till insatser för fred och säkerhet. Vi sänder dessutom ut nära 200 valobservatörer årligen.

Vi bidrar till att de människor som lever i krig och konflikt idag, ska leva i fred och frihet imorgon. Vi arbetar också för att de hot som uppstår inte ska realiseras, varken globalt eller i närområdet, eller i förlängningen här i Sverige.

Vi har likt många andra aktörer ställt om och agerat för att kunna ge stöd till Ukraina och dess befolkning. Det gäller stöd till fortsatt motståndskraft att stå emot det ryska angreppet, men också för att fortsätta att stå upp för de värderingar och demokratiska principer som hotas av kriget. Ryssland har gjort och fortsätter att göra sig skyldig till omfattande brott mot krigets lagar och internationell rätt. Resultatet av att omvärlden inte lyckas ge Ukraina tillräckligt med stöd för att stå emot kriget vill vi inte tänka på.

Våra erfarenheter som myndighet, aktiv i några av våra svåraste konflikter och med bidrag till fredsinsatser över hela världen, ger två omedelbara reflektioner som har bäring inte bara på kriget i Ukraina utan på den globala konfliktnivån och därmed på säkerheten också i vår direkta närhet. Det är reflektioner som kan ge perspektiv bortom den i övrigt just nu rådande debatten om fred och säkerhet.

VÄRDEKEDJORNA ÄR GLOBALA

Konsekvenser av kriser som leder till utdragna konflikter sprids snabbt över världen och blir grund-

Ett av krigets ansikten. Människor på flykt mot en osäker framtid. Foto: Ruslan Lytvyn / Shutterstock.

orsaker i andra kriser eller krig. Konflikter internationaliseras snabbt. Då krig och konflikter snabbt blir en gemensam sak, måste också arbetet med fred, säkerhet och utveckling ske gemensamt. Därför ska vi fortsätta att bidra till fredsansträngningar i flera av världens svåraste konfliktmiljöer. Enligt Internationella rödakorskommittén pågår cirka 100 väpnade konflikter i världen. När grundorsakerna till konflikter är ömsesidigt stärkande måste vi säkerställa att arbetet med att förebygga, hantera och lösa dem också är det!

FBA har för närvarande uppdrag att direkt arbeta i cirka 15 av världens svåraste konfliktmiljöer. Ingen kan eller ska vara överallt. Och ingenting kan ensamt vända utvecklingen. Nya och förbättrade partnerskap krävs. Multilaterala organisationer som EU, FN och Afrikanska unionen (AU) behöver vara viktiga garanter för fredlig utveckling. FBA fortsätter ge stöd för att dessa organisationer ska utvecklas och kunna uppfylla sina mandat. Det multilaterala systemet behöver utveckla sina förmågor i takt med att världen utvecklas. Det är av största betydelse för freden men också för att vi fullt ut ska kunna återgå till en regelbaserad världsordning, där folkrätten och grundläggande mänskliga rättigheter efterlevs. Ska vi kunna samla världen för fred, frihet och demokrati, måste vi klara av att fortsatt visa uthållighet i de krig och konflikter som präglar vardagen i *alla* delar av världen. *Att stärka organisationer som EU, FN och AU är därför helt centralt.*

NEUTRALISERAR RISKERNA.

Den demokratiska tillbakagången ökar riskerna för konflikt. Demo-

kratin i världen har varit på tillbakagång i mer än ett och ett halvt decennium. Under samma tid som världen har blivit alltmer auktoritär har också konflikterna ökat i *antal* och i *omfattning*.

Missnöjet växer till spänningar, ett landskap där det är enklare att ställa grupper mot varandra och där extremism och terror enklare får fäste. Demokratiska institutioner, rättsväsendet, medier och civilsamhället får svårare att verka i många länder. Det demokratiska utrymmet krymper, vilket självklart minskar motståndskraften mot nya konflikter.

Parallellt med att de demokratiska framstegen har minskat, har de väpnade konflikterna ökat i världen. Konfliktdrabbade länder präglas ofta av:

- lågt förtroende för säkerhetsaktörer *och* för offentlig förvaltning,
- bristande dialog och samverkan mellan staten och det övriga samhället,
- ojämlika och ojämställda strukturer, processer och institutioner, samt
- avsaknad av tillit till olika former av maktdelning.

Ukraina är ett undantag. Med fungerande institutioner, maktdelning och mellanmänsklig tillit finns det en motståndskraft som vi nu imponeras av och hyllar.

I vårt arbete med ukrainska partners agerar vi med stöd till en befolkning som har enats mot sin aggressiva granne och som har visat upp en enastående *motståndskraft*. Den ukrainska befolkningen försvarar sitt land, sin demokrati och sin frihet, som också är vår demokrati och vår *gemensamma frihet och säkerhet*.

Ukrainas sak är därmed vår, ingen kan tveka om den saken. Vi måste fortsatt ge det stöd som krävs för att Ukraina ska kunna slå tillbaka det ryska angreppet. Det handlar inte bara om att vinna kriget, utan också att klara av att vinna freden, vilket också betyder att vi måste fortsätta att stödja en inkluderande demokratisk utveckling i Ukraina.

> Vi måste fortsatt investera i globalt samarbete för fred säkerhet och utveckling.

UTHÅLLIGHET, TÅLAMOD, TID

Lyfter vi blicken igen från Ukraina ser vi att storskaliga fredsprojekt med internationellt drivet statsbyggande inte alltid har fungerat. Hur omvärlden ger stöd till demokratisk utveckling behöver ett omtag. Genom FBA:s verksamhet ser vi en förskjutning i det internationella stödet till mer småskaliga, pragmatiska och lösningsorienterade förhållningssätt när det kommer till statens förmågor. Fredsbyggande behöver vara anpassningsbart och inkluderande. Det konfliktförebyggande arbetet måste däremot fortsatt innebära stöd till *demokratiska* institutioner, till relationen mellan stat och medborgare, och till att arbeta inkluderande med en bredd av aktörer. Det finns inte enbart en modell. Internationellt fredsbyggande arbete måste minska förekomsten av korruption, maktmissbruk och diskriminering och leda till mer solida mekanismer för ansvarsutkrävande.

Demokratiseringsprocesser kräver uthållighet, tålamod och tid och innebär ofta spänningar, ibland misslyckanden samt tyvärr ibland också våldsamheter. Demokrati innebär en konflikt om makten, särskilt när makten ska förflyttas från en tidigare auktoritär elit till en folkvald representation. Det blir sällan helt bra från början. Även när bevisen pekar mot att det vi gjort inte har fungerat, får det inte bli en anledning till att den demokratiska omvärlden och multilaterala organisationer drar sig undan för tidigt. I det tomrum som då uppstår kliver i så fall någon annan in, någon som har andra intressen och inte nödvändigtvis samma värderingar om fred, frihet och demokrati.

SAMMANFATTNING

Ska världen hitta en väg ut ur kris och osäkerhet, bort från misstänksamhet och tillbaka till fred, samarbete och en regelbaserad världsordning med människors säkerhet och rättigheter i centrum, måste vi fortsatt investera i globala relationer samt globalt samarbete för fred, säkerhet och utveckling. En kris och en konflikt som startar långt bort kommer snabbt närmare om vi inte bidrar gemensamt till fredliga lösningar. Organisationer som EU, FN och AU kräver därför vårt engagemang, våra investeringar och vårt fulla stöd. Världen behöver investera mer i motståndskraft, tillit, förtroende, dialog och inkluderande strukturer. Det kräver *uthållighet*. Men vi behöver ge demokratin en möjlighet att visa resultat, *långsiktigt*, eftersom motsatsen, som vi sett de senaste åren med en ökad autokratisering, enbart leder till ökad konflikt. Fler människor måste få möjligheten att bidra till en hållbar fred för sig själva, sitt folk och sitt land.

Per Olsson Fridh *är generaldirektör för Folke Bernadotteakademin. Han har tidigare bl a varit biståndsminister.*

Sveriges flagga saknas ännu framför Natos högkvarter. Foto: Rory Arnold / No 10 Downing Street / UK Government.

Sveriges snåriga väg mot Nato

I denna mångfald av beroenden, intressen och maktambitioner har Sveriges Natointräde blivit alltmer oförutsägbart, skriver ***Gunilla Herolf****.*

”Söker ni på onsdag så kommer ni in på torsdag!” Många svenskar har under åren fått höra denna eller liknande repliker från Natohåll. Och bortsett från den överdrift som alla visste låg i orden så täckte och täcker de ändå något viktigt. De pekade på Natos övertygelse att Sverige fyllde kraven på Natomedlemskap och att ett sådant skulle vara en stor tillgång för Nato.

Processen gick till en början mycket snabbt. Sverige och Finland lämnade in sina ansökningar till Nato den 18 maj 2022, och vid toppmötet i Madrid den 29-30 juni erbjöds de medlemskap. Den 5 juli undertecknades protokollen om Finlands och Sveriges anslutning av alla de 30 medlemsstaterna, varvid de två länderna fick ställningen som inbjudna (”invitees”). Därmed återstod endast att anslutningsprotokollen skulle ratificeras enligt reglerna i de olika Natostaterna samt riksdags- och regeringsgodkännande i Finland och Sverige.

Redan tidigt meddelade emellertid Turkiet att man krävde vissa garantier för att godkänna de två ländernas medlemskap. Vid mötet i Madrid presenterades ett avtal som Finland, Sverige och Turkiet kommit överens om. Sverige och Finland har nu enligt egen och Natos utsago uppfyllt alla punkter i avtalet, men Turkiet har dessutom krävt att Sverige ska överlämna ett stort antal personer till turkiska myndigheter, något som Sverige ser som omöjligt. I mars förklarade sig Turkiet nöjt med Finland, varefter det ungerska och därefter det turkiska parlamentet ratificerade Finlands anslutning. Finland blev medlem nummer 31 i Nato den 4 april 2023.

DEN VANLIGA PROCEDUREN

Ansökningsprocessen till Nato brukar normalt ta betydligt längre

tid än den finska gjorde, oftast beroende på att länderna ännu inte ses uppfylla de krav som Nato ställer på dem. Ett speciellt fall var Nordmakedonien (medlem nr 30 år 2020) för vilket Grekland släppte sitt veto först efter att namnet bytts från det tidigare Makedonien. Ratificeringsperioden har dock normalt inte varat mer än något år, vilket gällde såväl Nordmakedonien som Montenegro (2017) och Albanien samt Kroatien (2009).

TURKIET OCH UNGERN

Skillnaden mellan dagens situation och den som gällde när länderna på Balkan blev medlemmar är stor. Sedan den 24 februari 2022, då Ryssland attackerade Ukraina, befinner sig hela Europa i en krigssituation, som påverkar alla länders politik.

Att presidentvalet i maj spelar en roll i Turkiets agerande mot Sverige är givet. Det är ovedersägligt att Turkiet har haft problem med terrorism men också uppenbart att det ger poäng i en valkampanj med att pressa eftergifter av ett land som man hävdar är en tillflyktsort för terrorister, och som dessutom tillåter koranbränningar. Det senare har nu blivit ett stort hinder för Sverige. Presidentvalet skulle också kunna leda till svenskt medlemskap, eftersom oppositionens kandidat är positiv till detta.

Turkiets relationer till Ryssland är också viktigt, inte minst den stora sårbarheten på grund av behovet av rysk olja och gas, samt av ryska turister som utgör en stor del av turistströmmen för det ekonomiskt pressade landet. President Putin ser också gärna att Turkiet agerar mot ett svenskt Natomedlemskap.

Samtidigt är relationen till väst viktig. EU är den största handelspartnern och källan för investeringar från utlandet. Från USA kommer också den största delen av vapenimporten. Ett nytt handelsavtal med EU skulle spela en stor roll för den turkiska ekonomin, men inom EU finns ingen entusiasm för detta.

För Nato är Turkiet ett värdefullt medlemsland, bl a på grund av dess geografiska belägenhet och bidrag till Nato-operationer. Samtidigt har det nära samarbetet med Ryssland, t ex köpet av ett ryskt luftförsvarssystem, Turkiets agerande i Syrien, konflikten med Grekland, samt agerandet mot Finland och Sverige, försämrat relationen. I samband med kriget i Ukraina märks Turkiets ambivalens: å ena sidan har Turkiet inte medverkat i sanktionerna, men å den andra har man stängt Bosporen för ryska krigsfartyg och sänt drönare till Ukraina.

> För Nato och dess medlemsländer är både Turkiets och Ungerns politik irriterande.

Från februari 2023 har Ungern öppet stött Turkiets synpunkter. Därutöver har man i starka ordalag kritiserat de svenska och finska synpunkterna på brister i den ungerska rättsordningen, vilket följts upp med besök av en parlamentarisk delegation, som upprepade kritiken. En tid därefter förklarade Turkiet att man tänkte godkänna Finland varpå Ungern, som nämnts, snabbt följde efter. Ungern säger nu att man så småningom kommer att rösta för Sverige men först när Sverige lovar att inte längre kritisera Ungern.

Liksom Turkiet har Ungern nära kontakt med Ryssland, bland annat genom sitt mycket stora gasberoende. I Ukrainakriget har landet inte gett någon militär hjälp eller låtit sådan passera genom landet. Under hösten fick man ryskt beröm för sitt agerande i frågan om det nordiska Natomedlemskapet.

Såväl Turkiet som Ungern har starka intressen i den egna regionen. Ett av de turkiska målen är att bli ett nav för transport av rysk gas till Europa och *Turkstream* levererar nu gas från Ryssland till bland annat Ungern. Ungern samarbetar nära med ett antal länder med likartade intressen, däribland Serbien, som också har starka länkar till Ryssland.

MÖJLIG LÖSNING

För Nato och dess medlemsländer är både Turkiets och Ungerns politik irriterande faktorer, som riskerar att försena den försvarsplanering för det nordiska området som man nu vill inleda. Särskilt Ungerns agerande upplevs som en onödig distraktion, även om man är övertygad om att landet kommer att godkänna Sverige några dagar innan Turkiet gör det.

I denna mångfald av beroenden, intressen och maktambitioner har Sveriges Natointräde blivit alltmer oförutsägbart. Samtidigt som enigheten allmänt är mycket stor om att Sverige kommer att bli medlem, har komplexiteten hos de olika intressena samt möjligheten av snabba förändringar gjort det mycket svårt att spå vid vilken tidpunkt som den turkiska vågskålen för att godkänna Sverige kommer att vara den som väger tyngst.

Gunilla Herolf *är Fil dr och forskare.*

Tankar från chefen för T2

Allt vi gör det gör vi för krigsförbanden, krigsförbanden är i fokus! Krigsförbanden består av pliktsoldater, tidvis anställda soldater, reservofficerare samt fast anställda medarbetare och dessa måste utbildas och övas för att med hög förmåga kunna lösa sina uppgifter, skriver ***Elisabeth Skoglund****.*

Sedan ett år tillbaka är undertecknad chef för Göta trängregemente, T 2. Att bli regementschef på T 2 har inneburit att jag på många sätt är tillbaka till mitt ursprung, då jag är ”uppvuxen” på T 3 i Sollefteå. Jag kan alltså karakteriseras som ”ur-trängare”.

OMFATTANDE UTBILDNING

Vid regementet pågår utbildningar av olika slag. Årets värnpliktskull är nu inne i sitt förbandsskede där de värnpliktiga som individer med olika kompetenser ska sammanföras till att verka som förband. Finalen är försvarsmaktsövning AURORA 23 i slutet på maj. Därefter är soldaterna klara för att krigsplaceras i något av T 2:s krigsförband. Det jag möter är glada soldater som vill ha bra utbildning. Kriget i Europa visar tydligt på att soldaterna är här för att de vill kunna göra skillnad.

En annan typ av utbildning är den officersutbildning som sker vid regementet. Det är kadetterna på Officersprogrammet (OP) som gör sin verksamhetsförlagda utbildning två månader vid Försvarsmaktens Logistik och Motorskola (LogS). Här finns även kadetter från specialistofficersutbildningen, som gör sina 18 månader, och slutligen vår utbildning av reservofficerare (RO), som gör fem månader. Logistikutbildningen består i olika långa perioder av logistiktaktik, logistikledning, logistikens delfunktioner och materielkunskap. Detta sker delvis sedan några år tillbaka på engelska, vilket ligger mycket bra i fas med en svensk ansökan om medlemskap i Nato. På LogS sker också utbildning av t ex fordonsinstruktörer och instruktörer i transport av farligt gods, som för ett förband som T 2, med mycket fordon och bl a transporter av ammunition och drivmedel, är en viktig kompetens för många medarbetare.

MÅNGA UPPGIFTER

En av regementets stora fördelar är bredden på våra uppgifter med värnpliktsutbildning, stående förband och en skola. Det ger många samordningsfördelar liksom möjligheten att enkelt och snabbt kunna skifta resurser mellan enheter där de bäst behövs. Detta är samtidigt en av våra största utmaningar i en tillväxtsituation. Det gäller att kunna väga av resurserna, främst personal, i de kommunicerande kärl som uppstår när en given mängd personal ska genomföra utökad verksamhet. Att samtidigt öka värnpliktsutbildningen, utbilda fler kadetter, öva krigsförbanden oftare och skapa större stående förband skapar växtvärk. Hur tar vi oss an det? Arbete pågår men det krävs nya arbetsmetoder, att inte alltid göra som förr samt att säkra en fortsatt god rekrytering. Här har vi bara börjat förändringsresan.

KRIGET PÅVERKAR

Kriget i Ukraina har påverkat T 2:s verksamhet till en del. T 2:s GSS/K[1]-soldater har vid flera tillfällen övats vid beredskapskontroller på t ex Gotland och i norra Sverige som avslutades i norra Finland. Våra beprövade rutiner visar att vi agerar och är beredda inom tilldelad tid. Vi har även varit en del av Sveriges stöd till Ukraina. Det förändrade omvärldsläget har lett till att Försvarsmakten (FM), armén och T 2 verkar i en föränderlig verksamhet där order efter hand gäller. T 2:s signum, att vara professionella med stor flexibilitet i lösande av uppgifterna, har vi fått visa vid mer än ett tillfälle.

Sveriges stöd till Ukraina har, precis som det förmedlats i svenska medier, påverkan på Försvars-

maktens tillväxt. Materiel och förnödenheter har omprioriterats av naturliga skäl. Detta har än så länge inte påverkat T 2 särskilt mycket utan vi har faktiskt sett att T 2, och FM har tillförts nya och fler lastbilar under vintern och nya sjuktransportfordon kommer att levereras, efterlängtat av alla. Inom T 2:s kasernområden byggs det en ny kasern, ett viktigt tillskott för att vi ska kunna utöka antalet värnpliktiga, något som regeringen och FM önskar för att öka tillväxten. Detta är exempel på utvecklingen av FM och arméns logistik.

NATO PÅVERKAR

Hur kommer ett svenskt medlemskap i Nato att påverka T 2? Efter ett besök vid det danska Traen-regementet för att bland annat diskutera logistiklösningar inom Nato ser jag att det kommer att ställas krav på oss ur flera perspektiv. Exempel är att ha medarbetare i beredskap i Sverige eller under genomförande av uppgifter på annan plats, att ha materiel snabbt avdelat för en speciell uppgift och samtidigt fortsätta att utbilda värnpliktiga, officerare och civilanställda. Utbildningen kan inte avstanna då välutbildade medarbetare är grunden för att vidmakthålla och utveckla våra krigsförband. Allt vi gör det gör vi för krigsförbanden, krigsförbanden är i fokus! Krigsförbanden består av pliktsoldater, tidvis anställda soldater, RO och fast anställda medarbetare, och dessa måste utbildas och övas för att med hög förmåga kunna lösa sina uppgifter.

T 2 har sedan flera år ett bra samarbete med Finland i FM:s FISE-samarbete[2]. Det är värdefullt att besöka varandra för bl a taktik-diskussioner och att samöva i syfte att finna våra likheter och att bli medvetna om våra olikheter. Därutöver har T 2 startat upp ett samarbete med den finska Logistikskolan för att se på möjligheterna till gemensam utbildning.

MÄNNISKORNA VIKTIGAST

Det står inte still på regementet, det finns glädjeämnen liksom utmaningar för Göta trängregemente. Hur löser då T 2 sina uppdrag? Jo, genom de duktiga välutbildade medarbetarna, som är både initiativrika och lojala. Utan dem skulle vi inte ha det goda renommé som vi har idag. Jag glömmer inte heller bort de kadetter och värnpliktiga som genomför utbildning vid T 2. Den positiva attityden, att göra sitt bästa för FM och T 2, den går inte att mäta.

Elisabeth Skoglund *är överste och chef för Göta Trängregemente, T 2.*

Bra och näringsriktig mat är viktigt för att soldaterna ska kunna fungera under tuffa förhållanden. Foto: Jimmy Croona / Försvarsmakten.

Tungtransport är något som trängförbanden kan utföra. Foto: Joel Thungren / Försvarsmakten.

[1] *Förkortning för gruppchefer, soldater och sjömän som är kontinuerligt anställda.*

[2] *Finland-Sverige-samarbetet.*

Värdlandsstöd – knäckfråga för Nato och EU

Ett effektivt värdlandsstöd kräver en väl fungerande civil-militär samverkan och ömsesidigt stöd som behöver övas. Foto: Joel Thungren / Försvarsmakten.

Sverige behöver få insikt om att värdlandsstöd, i fredstida kriser så väl som vid krigsfara och krig, är ett område som inte kan bedrivas varken militärt för sig eller civilt för sig. Det militära och det civila försvaret har uppgifter som behöver utföras parallellt och i nära, nationellt samförstånd för att nå önskvärd effekt, skriver ***Kajsa Sjösvärd****.*

Nato består i skrivande stund av 31 länder. EU innehåller 27 medlemsländer varav 22 nationer tillhör både Nato och EU. Vi har all anledning att tro att Sverige blir alliansmedlem inom en nära framtid och då behöver vi förstå hur spelplanen ser ut.

Sett utifrån en samlad EU- och Natokontext är civilt försvar allt annat än isolerat till att utgöra respektive lands nationella angelägenhet. Nato beskriver att varje nations resiliens och motståndskraft är ett viktigt nationellt ansvar, men också att det behöver sättas in i ett större sammanhang. För att koppla an till Artikel 3 i Natofördraget, där den nationella resiliensen lyfts fram som vital för att kunna motstå ett väpnat angrepp, så har det civila försvaret en nyckelroll. Utan samhällelig motståndskraft blir det inget starkt och uthålligt försvar.

EU har sedan slutet av 90-talet utvecklat arbetet med hanteringen av kriser och katastrofer. Det är ett arbete som på senare år gått mycket snabbt och där man nu även närmar sig de civila försvarsfrågorna allt mer. EU har de senaste åren bland annat stått för ett massivt samlat stöd under coronapandemin samt nu senast genom stödet till Ukraina och närliggande transiteringsländer efter Rysslands invasionskrig.

STÖDET GER UTHÅLLIGHET

EU och Nato betraktar stödet mellan medlemsländer som centralt. Det gäller vid naturrela-

terade krissituationer såväl som vid skarpa säkerhetspolitiska tillstånd, vid krigsfara eller krig:

- Stödet mellan medlemsländer skapar förutsättningar för att bibehålla samhällelig uthållighet och resiliens vid påfrestande situationer.
- Det kommer alltid att finnas händelser som nationer inte kan planera eller rusta för, där dessa behöver hjälp från andra. EU kallar det HILP, *high impact and low probability* händelser och har ett eget civilt stöd uppbyggt kring denna princip som går under benämningen RescEU (där Sverige bidrar med bland annat skopande flygplan för skogsbrandsbekämpning och ett strategiskt medicinskt lager).
- På Natospråk lyder att god planering för stöd mellan medlemsländer, där planeringen bör ske i fredstid, är en förutsättning för uthållighet. Det behöver alltså i fredstid planeras för att kunna axla ett värdlandsstödsansvar.
- För EU respektive Nato är således området värdlandsstöd centralt, och även om den ena aktören fokuserar främst på civilt och den andra främst på militärt stöd så lyfter båda behoven av utbyte och samverkan. Det pågår just nu närmanden mellan Nato och EU i en nyetablerad så kallade *Task Force* för resiliens. Den fokuserar på att säkerställa robusthet avseende infrastruktur, sett till Rysslands riktade krigföring mot civila infrastrukturmål i Ukraina och de utmaningar som EU och Nato kan ställas inför.

ERFARENHET GER PERSPEKTIV

Utifrån en svensk kontext går det att dra sig till minnes skogsbränderna som präglade ett varmt och torrt Sommarsverige 2018. Då fick vårt land det ditintills största samlade europeiska stödet någonsin, vilket i sig krävde stora resurser från svensk sida bara för att omhänderta all inkommande internationell hjälp. Det var dock en fredstida, relativt avgränsad samhällsstörning. Den hanteringen har nu vida överträffats av den gigantiska stödapparat som EU:s medlemsländer, och de så kallade *participating states* inom EU:s civilskyddsmekanism, gett och ger till Ukraina och närliggande länder.

> EU och Nato betraktar stödet mellan medlemsländer som centralt.

Det handlar om tusentals ton civilt stöd i form av generatorer, elledningar, infrastrukturmaterial, sjukvårdsartiklar, fordon, mat och boenden som transporteras via grannländer till Ukraina. Allt detta behöver logistikplaneras, lagerhållas och samarrangeras med det militära stöd som i vissa fall använder samma logistiknät.

SAMFÖRSTÅND

Det som sker i våra grannländer just nu behöver översättas direkt till svenska förutsättningar. Vi har mycket att lära av den operation som pågår, inte minst i fråga om magnitud på ett adekvat civilt värdlandsstöd och vilken belastning det genererar på samhället i stort.

- Civilt försvar behöver ha förmågan att ta emot omfattande humanitärt och övrigt civilt stöd.
- Det civila försvaret kommer samtidigt att behöva lämna stöd till Försvarsmakten vid mottagande av militärt stöd.

Båda uppgifterna måste klaras samtidigt. Det förutsätter tydliga ansvarsförhållanden och en förberedd planering. Med anledning av det aktuella säkerhetspolitiska läget, den ökande takten i uppbyggnaden av hela totalförsvaret samt ett annalkande Natomedlemskap är det av vikt att få till stånd en avsevärd förmågehöjning gällande värdlandsstöd inom ramen för civilt försvar.

Sverige behöver få insikt om att värdlandsstöd, i fredstida kriser så väl som vid krigsfara och krig, är ett område som inte kan bedrivas varken militärt för sig eller civilt för sig. Det militära och det civila försvaret har uppgifter som behöver utföras parallellt och i nära, nationellt samförstånd för att nå önskvärd effekt. I tydlig samklang på strategisk såväl som operativ nivå.

Allt det som nämnts ovan behöver vi ha i fokus om vi menar allvar med att bygga ett uthålligt och kraftfullt totalförsvar, ett nytt och modernt totalförsvar. Inklusive förberedelser för att stödja och ta emot stöd från andra. Att sammanfoga militärt och civilt försvar för att värna och skydda vårt land var grundtanken och grundförmågan i vårt gamla totalförsvar. Sällan har den förmågan varit så aktuell som nu.

Kajsa Sjösvärd *är senior analytiker vid Försvarshögskolan, Centrum för totalförsvar och samhällets säkerhet (CTSS).*

Kommunal räddningstjänst

Den kommunala räddningstjänsten är kommunernas ansvar. Kommunerna ska, enligt principen om det kommunala självstyret, ges frihet att utforma sina verksamheter. Det ställs dock krav i författning på kommunernas räddningstjänstverksamhet. Kraven utformas så att kommunerna i praktiken behöver samverka för att uppfylla kraven. Samverkan mellan kommunerna varierar därmed och det finns inte en sammanställd bild av all samverkan som sker. Enligt den senaste sammanställningen hade 153 kommuner överlåtit uppgifterna till 37 olika kommunförbund, 116 kommuner bedrev verksamheten under egen nämnd och 21 kommuner hade överlåtit uppgifterna på åtta gemensamma nämnder.

Länsstyrelserna har det geografiska områdesansvaret på regional nivå. Länsstyrelserna är 21 fristående myndigheter men med ett gemensamt uppdrag, att bedriva verksamhet inom ett stort antal områden. I rapporten *Motståndskraft: Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025* lyfter Försvarsberedningen fram ett behov av en högre regional nivå och en indelning i civilområden. Därefter föreslår utredningen *Struktur för ökad motståndskraft* att sex civilområden skapas, vilket också genomfördes med ikraftträdande i oktober 2022.

En civilområdesansvarig länsstyrelse får ta över ansvaret för kommunal räddningstjänst inom sitt civilområde, en uppgift som tidigare låg på de enskilda länsstyrelserna. För att åskådliggöra utgörs det mellersta civilområdet av 79 kommuner, sju länsstyrelser, sju regioner, två militärregioner, tre polisregioner, 1,9 miljoner invånare och en yta större än Ungern. För att vidare bryta ner siffrorna så finns bara i Södermanland, som är ett av sju län i det mellersta civilområdet, nio kommuner som organiserar sina räddningstjänster i ett räddningstjänstförbund, två konstellationer med kommuner i samverkan genom avtal, två räddningscentraler och två ledningssystem, båda utanför länet och utanför civilområdet. Det senare skapar även frågetecken kring den lokala ledningsförmåga som kommer att behövas vid störda förhållanden och/eller då kommunikationssystemen inte fungerar. Medan kommunerna organiserar sig utifrån samverkan i vardagen och förstärker förmågan för arbete vid höjd beredskap ligger möjligheten kvar för den nya högre regionala nivån att ta över ansvaret för räddningstjänsten. Hur det ska gå till är svårt att se framför sig. Att förändra nuvarande uppbyggnad av kommunernas samverkansstukturer kan förväntas medföra stora svårigheter såväl praktiskt som politiskt. Det är nog bättre att kommunerna, med förstärkning av staten, har kvar ansvaret för räddningsinsatsen oavsett omfattning av händelse. Att flytta ansvar eller ändra ledningsförhållanden under pågående kris är sällan lämpligt och under dessa förutsättningar snudd på olämpligt.

Foto: Janne Höglund.

***Johanna Sandwall** är länsråd i Södermanlands län.*

Författare till Vårt Försvars krönika väljer själva sitt ämne och ansvarar för innehållet.

Försvarsforum genomförs i Almedalen den 29 juni kl. 14.00–15.30

Plats: Campus Gotland Sal B51 Äutsikten, plan 5, B-huset.

Rubrik: Vad blir den största utmaningen med ett Natomedlemskap?

Bakgrund: Kriget i Ukraina och den övriga omvärldsutvecklingen har medfört att Sverige har ansökt om medlemskap i Nato. Ett medlemskap påverkar både det militära och civila försvaret. Vad blir den största utmaningen med ett Natomedlemskap?

Medverkande:

- Försvarsminister Pål Jonson
- Riksdagsledamot Hanna Gunnarsson, Vänsterpartiet
- Kommendör Per Edling, Försvarsmakten
- Projektledare Kristina Syk, Säkerhets- och Försvarsföretagen
- Moderator är Anna Wieslander, Generalsekreterare Allmänna Försvarsföreningen

Deltagande: På plats eller via länk som kommer finnas på AFF hemsida: **www.aff.a.se**

Foto: Lena Lindell / Pixabay.

Stöd AFF – Bli medlem nu!

För 300 kronor/år får du fyra nummer av Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter (t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-).

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8 alt bankgiro 482-8885 eller Swish 1234656641.

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

Mer information finns på föreningens hemsida

www.aff.a.se

aff

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

Allmänna Försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

Posttidning B
Vårt Försvar
Teatergatan 3
111 48 Stockholm

20398259

Sverige är värt att försvara

Foto: PxHere.